

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра фінансів

ДИПЛОМНА РОБОТА

ОР – бакалавр

на тему: **«Страховання ризиків у банківській сфері»**

Виконала: студентка II курсу, групи ФБСст(з)-21
спеціальності:

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Дукаценко (Бундзяк) Уляна Богданівна

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів

Кропельницька С.О.

Рецензент: к.е.н., доцент, доцент кафедри

підприємництва, торгівлі та прикладної економіки

Романюк Т.М.

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ.....	5
1.1. Економічна сутність банківських ризиків як об'єкт страхування	5
1.2. Сучасні методи управління банківськими ризиками.	12
1.3. Страхування як метод управління ризиками в банківській сфері.	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРАКТИКИ СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	Error! Bookmark not defined.
2.1. Сучасний стан розвитку страхування ризиків в банківській сфері.	Error! Bookmark not defined.
2.2. Аналіз діяльності ПрАТ «АСК Скарбниця» на страховому ринку. ...	29
2.3. Аналітична оцінка взаємодії ПрАТ «АСК Скарбниця» з банківськими установами.....	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ	Error! Bookmark not defined.
3.1. Проблеми страхування банківських ризиків в сучасній Україні та шляхи їх вирішення.....	Error! Bookmark not defined.
3.2. Напрями вдосконалення взаємодії страхових компаній з комерційними банками в Україні.....	Error! Bookmark not defined.
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	Error! Bookmark not defined.
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

В сучасних умовах ринкової економіки, високого рівня конкуренції та непередбачуваних обставин діяльність банків і банківської системи неможлива без ризиків. Банківський бізнес характеризується вищим рівнем ризику порівняно з іншими формами підприємництва, що зумовлено специфікою функцій, які виконують банки.

Навчитися прогнозувати, аналізувати ризики, адекватно відображати їх в управлінській інформації та свідомо ними керувати – сьогодні одне з найважливіших завдань будь-якого банку. Страхування банківських ризиків є одним із найбільш актуальних і необхідних інструментів управління банківськими ризиками в практиці сучасної України, оскільки традиційні методи управління ризиками не завжди здатні покрити збитки від банківських операцій, а страхування дозволяє отримати реальне фінансове відшкодування на збитки у разі настання ризику.

Питанням організації страхування банківських ризиків займалися відомі українські та зарубіжні вчені, зокрема О.І. Лаврушин та Н.І. Валенцева, О.Й. Шевцова, О.С. Коваленко, Ю. М. Клапківа Н.В. Соловей, В.М. Фурман, І. Школьника. Але зростання ризикованості діяльності банків та зміни форм їх співпраці зі страховими компаніями потребують подальшого вивчення.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження теоретичних засад страхування банківських ризиків та обґрунтування практичних рекомендацій щодо удосконалення системи співпраці страхових компаній з банками.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- 1) дослідити економічну сутність банківських ризиків як об'єкт страхування;
- 2) визначити сучасні методи управління банківськими ризиками;
- 3) розглянути страхування як метод управління ризиками в банківській сфері;

4) проаналізувати сучасний стан розвитку страхування ризиків в банківській сфері;

5) здійснити аналіз діяльності ПрАТ «АСК Скарбниця» на страховому ринку;

6) провести аналітичну оцінку взаємодії ПрАТ «АСК Скарбниця» з банківськими установами;

7) визначити проблеми страхування банківських ризиків в сучасній Україні та шляхи їх вирішення;

8) запропонувати напрями вдосконалення взаємодії страхових компаній з комерційними банками в Україні.

Об'єктом дослідження є механізм страхування ризиків у банківській сфері.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, науково-практичних рекомендацій щодо розробки напрямів вдосконалення співпраці страхових компаній та банками з метою страхування банківських ризиків.

Методи дослідження. Теоретичною основою реалізації визначених в роботі завдань стали фундаментальні положення економічної теорії, фінансів та страхування. В роботі використані методи аналізу та синтезу, структурно-функціонального методу, методу наукової абстракції; діалектичного методу пізнання та логічного підходу; групування, порівняння та графічного представлення результатів дослідження.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст викладено на 57 сторінках. Список використаних джерел налічує 45 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

1.1. Економічна сутність банківських ризиків як об'єкт страхування

Останні кілька років ознаменувалися соціально-економічною та політико-правовою нестабільністю на глобальному, національному (державному) та регіональному рівнях. За таких умов у несприятливому становищі опиняються фінансово-кредитні установи, у тому числі банки, які найгостріше відчувають на собі вплив макро- та мікроекономічних, політичних, правових та інституційних ризиків. Необхідно розуміти, що нестабільність роботи банківських установ може вплинути на весь фінансовий сектор, а іноді і на економіку в цілому, що неодноразово траплялося протягом останніх п'ятдесяти років.

Вітчизняна банківська система функціонує і розвивається в умовах постійних соціально-економічних криз і трансформацій. Глобалізація фінансової системи, мінливість зовнішньоекономічної кон'юнктури країни, політико-правові кризи та ряд інших чинників вимагають постійного вдосконалення діяльності банківських установ.

На думку Коваленко В.В. під впливом як політичних, так і соціально-економічних процесів кількість ризиків у діяльності банківських установ з кожним роком тільки зростає, і ідентифікувати їх стає досить складно [17]. З цим твердженням важко не погодитись, оскільки ризик як фінансово-економічна категорія є невід'ємною частиною функціонування банківських установ як в Україні, так і в усьому світі. Ризики були, є і будуть існувати завжди на всіх етапах розвитку банківського бізнесу. Але ризиками можна і потрібно керувати.

Для підвищення ефективності управління ризиками в банківській діяльності необхідно чітко визначити категорію «банківські ризики» та основні підходи до класифікації банківських ризиків, оскільки це якісна ідентифікація

(спрямована на ідентифікацію всіх видів ризиків, які можуть впливати на процес). Надання банківських послуг) та кількісна оцінка (спрямована на визначення ступеня впливу на фінансові результати діяльності банківської установи) дозволяють розробити ефективну систему управління, у тому числі з використанням інструментів страхування. Волков Д.П. розглядає ризик у найширшому розумінні як майбутню невизначеність, яка призведе до небажаних наслідків [6]. Але невизначеність є лише однією з багатьох характеристик банківського ризику. Тому проаналізуємо категорію «банківський ризик» у сучасних літературних джерелах (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення та сутність категорії «банківський ризик»

Автор, джерело	Сутність визначення / розуміння
Волков Д. [6]	«Розуміють кількісно оцінену ймовірність невідповідності обсягових, просторових та часових параметрів фінансових потоків банківської установи очікуваним, що може бути сформована у результаті цілеспрямованої дії або бездіяльності зацікавлених суб'єктів економічних відносин, що відбивається на зміні його фінансового стану та динаміки розвитку».
Парасій-Вергуненко І. [30]	«Автор розуміє можливість отримання втрат у разі виникнення несприятливих для банку обставин».
Примостка Л. [34]	«Розуміють потенційну ймовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх чинників».
Бондаренко Л. [2]	«Банківські ризики пов'язані з управлінськими рішеннями і трактуються як можливість прийняття раціонального чи нераціонального управлінського рішення».
Фастовець М. [41]	«Розуміє ймовірність отримання доходів, менших від очікуваних, зниження вартості активів».
Прасолова С.[33]	«Як вартісне вираження імовірності подій, що спричиняє фінансові втрати».

Аналіз визначень, наведених у табл. 1.1, показує складний характер цієї категорії. Автори розкривають це з точки зору ймовірності настання певних подій, з точки зору прийняття управлінських рішень, з точки зору потенційних збитків і з точки зору бездіяльності керівництва банківської установи. установа.

На жаль, наведені визначення нічого не говорять про стимулюючу функцію ризиків.

Отже, систематизувавши існуючі визначення поняття «банківський ризик», можна запропонувати власне бачення зазначеної категорії. Під банківським ризиком, на нашу думку, доцільно розуміти потенційну ймовірність того, що заплановані цілі діяльності банківської установи не будуть досягнуті в грошовому чи іншому вираженні та що результати будуть досягнуті більшою мірою, ніж заплановано.

Слід також зазначити, що під впливом розвитку сучасних інформаційних технологій, автоматизації банківських процесів, транснаціоналізації банківських установ, штучного інтелекту, швидкого мобільного зв'язку та появи нових банківських продуктів у сферах банківської діяльності змінюються сфери діяльності, кількісний і, з нашої точки зору, найважливішим є також якісний склад банківських ризиків. Виходячи з цього, сучасна класифікація та якісний аналіз ризиків у діяльності банківських установ дає змогу створити ефективну систему управління ризиками.

За класифікацією Кочетигова Т.В., Алейник А.Ю. зазвичай розуміють систему розподілу об'єктів за визначеними ознаками [19].

Як зазначає В. В. Зубова: «...у літературних джерелах банківські ризики класифікуються за різними ознаками, але ієрархія ризиків будується за впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що склалися в даний момент» [14].

Також слід зазначити, що при якісній ідентифікації ризиків, тобто організаційно-правова структура, ступінь використання сучасного програмного забезпечення та захищеності каналів зв'язку, а також інші технологічні характеристики, характеристики системи управління та багато інших внутрішніх факторів .

Крім того, важливе значення мають і зовнішні фактори, під впливом яких у діяльності банківської установи можуть виникати ризики, зокрема політичні, правові, макроекономічні та багато інших.

Також слід зазначити, що банківським установам доцільно використовувати карту ризиків, створену компанією «Pricewaterhouse Coopers», яка отримала назву GARP і відображає детальну структуру фінансових ризиків банківської установи [2]. Наведена класифікація банківських ризиків включає шість типів і двадцять три підвиди. Зазначена класифікація наведена в Додатку А магістерської роботи.

Наразі прийнято новий стандарт «Базель III», який покликаний запобігти міжнародній кредитній кризі. Угода також охоплює питання управління банківськими ризиками, зокрема міжнародну систему оцінки ризику ліквідності з урахуванням стандартів та здійснення моніторингу [13].

Для здійснення банківського нагляду НБУ виділяє дев'ять категорій ризиків: кредитний ризик, ризик ліквідності, процентний ризик, ринковий ризик, валютний ризик, операційно-технологічний ризик, репутаційний ризик, правовий ризик і стратегічний ризик (табл. 1.2). Ці категорії не виключають одна одну, і кожен продукт або послуга може наражати банк на численні ризики. Однак для спрощення аналізу НБУ визначає та оцінює ці ризики окремо [3].

Класифікація банківських ризиків відповідно до Методики НБУ [3]

1. Кредитний ризик	виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе кредитні зобов'язання, виконати умови фінансової угоди з банком
2. Ризик ліквідності	виникає через неспроможність банку виконати свої зобов'язання в належні строки
3. Ризик зміни процентної ставки	виникає через несприятливі зміни процентних ставок
4. Ринковий ризик	виникає через несприятливі коливання вартості цінних паперів і курсів іноземних валют
5. Валютний ризик	виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют та цін на банківські метали
6. Операційно-технологічний ризик	виникає через недоліки корпоративного управління, системи внутрішнього контролю або неадекватність інформаційних технологій і процесів оброблення інформації з погляду керованості, універсальності, надійності, контрольованості і безперервності роботи
7. Ризик репутації	виникає через несприятливе сприйняття іміджу фінансової установи клієнтами, контрагентами, акціонерами або органами нагляду
8. Юридичний ризик	виникає через порушення або недотримання банком вимог законів, нормативно-правових актів, угод, прийнятої практики або етичних норм
9. Стратегічний ризик	виникає через неправильні управлінські рішення, неналежну реалізацію рішень і неадекватне реагування на зміни в бізнес-середовищі

Отже, класифікація банківських ризиків охоплює різні рівні та сфери діяльності банківської установи. На основі ознак, покладених в основу класифікації, формується ефективна система управління банківськими ризиками.

Отже, розглянувши сутність банківських ризиків та їх класифікацію, можна дійти висновку, що ризики в банківській справі існували, існують і будуть існувати завжди. Ризик є невід'ємною і специфічною ознакою надання банківських послуг і банківської системи в цілому. Перш за все, ризик – це потенційна ймовірність того, що банк втратить частину своїх фінансових результатів. Ризики також відображають невизначеність результатів (фінансових, матеріальних, соціальних та інших) діяльності банку та можливість настання несприятливих наслідків. Усі види банківських послуг

схильні до ризиків. Проте ще раз наголошуємо, що ризики – це також можливість отримання додаткових непередбачуваних фінансових результатів під впливом ризиків [14].

На основі наведеної класифікації виділимо види страхового захисту банківських ризиків, які існують у страховій практиці. Проте слід зазначити, що поняття страхування банківських ризиків не збігається з класифікацією банківських ризиків.

З точки зору організації страхового забезпечення діяльності банківської установи окремо виділяють страхування банківських ризиків і страхування фінансових ризиків, які, у свою чергу, включають страхування кредитів та страхування інших фінансових ризиків (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Види страхування у банківській сфері [27]

Отже, страхування банківських ризиків у страховій практиці – це страхування банківською установою операційно-технологічних ризиків.

Банківське страхування покращує імідж фінансово-кредитних установ, забезпечує безперервність і надійність їх діяльності та є важливою перевагою в конкурентному процесі в банківському секторі.

Слід зазначити, що система управління ризиками включає не тільки їх передачу страховим компаніям, про що ми поговоримо в наступних розділах. Система управління ризиками також включає припинення банківських операцій, пов'язаних з впливом катастрофічних ризиків, прийняття ризиків, створення страхових фондів, тобто самострахування, диверсифікацію банківських продуктів, хеджування ризиків і ряд інших інструментів. .

Економіст Коваленко В.В. вважає, що сучасна концепція ризик-менеджменту базується на прийнятті ризику та доведенні його до прийняттого значення [19]. Як і будь-яка система, система управління ризиками повинна складатися з об'єкта та підрозділу управління. Об'єктами управління виступають банки різних організаційно-правових форм, а також центральний банк країни. Управління рівнем ризику, що включає статистичні чи інші типи оцінок. Суб'єктом управління є структурні підрозділи банківських установ, які на основі отриманої інформації та з використанням різних методів оцінки ризиків розробляють заходи впливу з метою зниження рівня ризику або його підтримання на прийнятному для системи управління ризиками рівні.

Підсистема управління ризиками побудована за ієрархічним принципом. Тому процес управління ризиками відбувається на двох рівнях: виконавчому та координуючому (рис. 1.2).

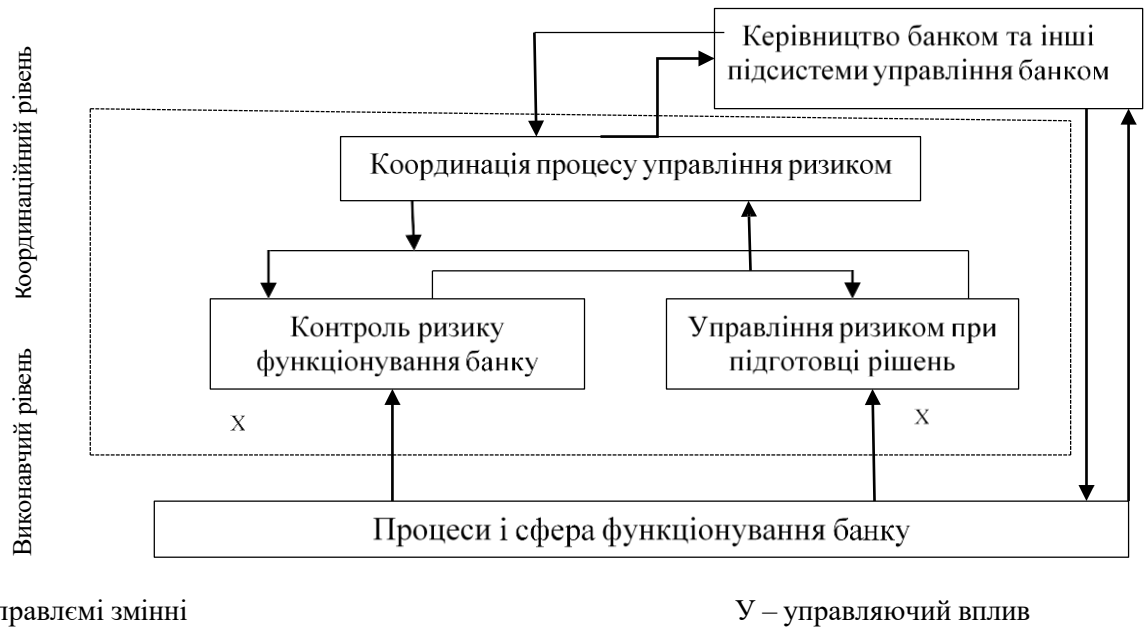

Рис. 1.2. Функціональна структура управління ризиками в банківській діяльності [39]

Контроль за рівнем ризику діяльності банківської установи слугує для виявлення тенденцій небажаного розвитку подій з метою наступної нейтралізації негативних наслідків, до яких може призвести ризик. Управління ризиками передбачає проведення процедури аналізу ризиків при підготовці стратегічних, тактичних і оперативних рішень і дозволяє оцінити рівень ризику, який можна врахувати при прийнятті рішень, а також визначити фактори ризику, вплив яких є найбільш імовірним.

1.2. Сучасні методи управління банківськими ризиками

Запобігання банківським ризикам здійснюється за допомогою системи управління ризиками. У сучасних умовах банківському ризик-менеджменту приділяється все більше уваги як з боку самих банків, так і з боку регуляторів.

Управління банківськими ризиками – це процес, за допомогою якого банк розпізнає (ідентифікує) ризики, оцінює їх масштаби, відстежує їх і контролює

свої ризикові позиції, а також бере до уваги взаємозв'язки між різними категоріями ризику [14].

Управління банківським ризиком – це цілеспрямований вплив на розвиток діяльності банку та мінімізацію збитків. Вплив повинен підпорядковуватися певним правилам і законам. Суб'єктом управління є весь банк. Суб'єктом управління в даному випадку є особлива група людей, яка за допомогою різноманітних прийомів і способів впливу на управління виконує цілеспрямовану функцію суб'єкта управління [].

Процес управління ризиками є дуже динамічним і його ефективність значною мірою залежить від швидкості реакції на зміни кон'юнктури ринку, стану економіки в цілому та фінансового стану комерційного банку.

Проблема управління ризиками займає одне з головних місць в будь-якому банку, тому що неправильний підхід до цієї справи може призвести не тільки до великих збитків, але і до закриття кредитної організації.

Основним завданням регулювання ризиків є підтримання прийнятних показників прибутковості з показниками забезпеченості та ліквідності при управлінні активами та пасивами банку, тобто мінімізація збитків банку.

Традиційний підхід до управління банківськими ризиками базується на ключовій цифрі: власний капітал банку не повинен перевищувати певного розміру активів.

Добре управління ризиками підвищує шанси комерційного банку бути успішним у довгостроковій перспективі. Діяльність з управління ризиками називається ризик-політикою. У рамках політики ризиків вживаються різні заходи, спрямовані на зниження ризику прийняття неправильного рішення [21].

У діяльності банків існує таке поняття, як «ризик-менеджмент», під яким розуміється процес управління, пов'язаний з ідентифікацією, аналізом і контролем ризиків, які можуть загрожувати діяльності банку. Роль управління ризиками в комерційному банку полягає в застосуванні схваленої стратегії ризиків, щоб ризики, які піддаються кількісній оцінці, перебували в межах затверджених лімітів, були повністю зрозумілі та оцінені до початку операцій, а

також постійно контролювалися. Теорія ризик-менеджменту розглядає ризик як з точки зору негативних відхилень фактичних результатів від запланованих (специфічний ризик), так і з точки зору його можливих позитивних наслідків, тобто як сприятливу можливість [40].

Необхідно застосовувати методи і прийоми безпосереднього впливу на рівень ризику з метою його максимального зниження та підвищення безпеки та фінансової стійкості комерційного банку.

Важливу роль у зниженні ризиків відіграє розподіл функцій між тими, хто створює ризики, і тими, хто їх контролює. Для цього створюється спеціальний відділ по роботі з ризиками, до завдань якого входить аналіз, оцінка та контроль ризиків.

При вирішенні ризикованих завдань особливо важливі інтуїція, тобто вміння знаходити правильне вирішення проблеми, і проникливість, тобто усвідомлення того, як вирішити проблему.

При виборі методу зниження ризику комерційні банки використовують два підходи. Перший підхід є обов'язковим і базується на дотриманні нормативних вимог регуляторів. Другий підхід базується на розробці та використанні власної системи методів управління ризиками в конкретному банку.

Для визначення рівня банківських ризиків банки повинні створювати системи оцінки ризиків, які повинні визначати такі складові: рівень можливих витрат і розмір ризику; ймовірність настання тієї чи іншої негативної події; тривалість періоду, протягом якого існує ризик.

Відмова від ризику означає відмову банку від укладення договору з конкретним контрагентом або групою контрагентів або від здійснення певних операцій. Цей спосіб найпростіший. Завдяки своїй радикальності він дозволяє уникнути можливих втрат і невизначеності, але не отримати прибуток. Цей метод не можна застосувати до всіх ризиків, наприклад, неможливо уникнути ризику не вигідної для банку зміни економічної політики держави. Крім того,

відмова від одного виду ризику може призвести до появи іншого, наприклад, невеликий прибуток може призвести до втрати репутації банку [2].

Другий спосіб – диверсифікація (розподіл ризиків). Диверсифікація - це зменшення ризиків завдяки можливості збалансувати втрати в одній сфері діяльності компанії та прибутки в іншій. Він активно використовується на фінансових ринках. Цей метод є основою управління портфельними інвестиціями. Портфелі, що складаються з ризикових фінансових активів, можуть бути сформовані таким чином, щоб загальний ризик цього портфеля був нижчим, ніж ризик кожного окремого фінансового активу, що міститься в ньому [16].

Також можливий розподіл активів за формою власності, тобто Н. шляхом створення спеціалізованих дочірніх компаній, які здійснюють певний вид банківської діяльності (лізингові, факторингові, фінансові компанії).

Неможливо зменшити всі ризики шляхом диверсифікації. Наприклад, цей метод не можна використовувати для зниження ризику протиправних дій окремих працівників.

Третій спосіб – поєднання ризиків. Під час злиття потенційний ризик великої операції розподіляється між кількома банками. Наприклад, надання декількома банками синдикованого кредиту одному позичальнику або спільне розміщення емітентом великого кредиту [34].

Четвертий спосіб (передача ризику) – це передача ризику іншому суб'єкту господарювання, як правило, через укладення договору. Наприклад, ризик неплатежу позичальника за кредитним договором може бути переданий поручителю, поручителю чи заставодавцю шляхом укладення договору застави або страховику шляхом укладення договору страхування. Крім того, ризик можна перекласти на самого позичальника шляхом включення можливого ризику банку в ціну кредиту [14].

П'ятий метод зниження ризику – прямі управлінські впливи на ризик.

На думку М.В. Мазасва можна виділити чотири методи управління ризиками: анулювання, запобігання та контроль збитків, страхування, поглинання [24].

Скасування: Перший спосіб управління ризиком полягає в спробі скасувати ризик, тобто звести його ймовірність до нуля (наприклад, відмова від інвестування коштів, не укладення контрактів взагалі тощо). Усунувши ризики, можна уникнути потенційних втрат. Але усунення ризику може призвести до нульового прибутку.

Запобігання пошкодженню та контроль. Запобігти збитку означає захистити себе від нещасних випадків. Контролювати їх означає обмежувати кількість збитків у часі, якщо виникає пошкодження.

Страхування. Кредитні установи усвідомлюють можливість підвищити ефективність своєї діяльності, якщо передадуть відповідальність за вторинні ризики страховикам.

Поглинання. Зміст цього методу управління ризиками полягає в абсорбції, тобто у визнанні збитків без їх розподілу через страховиків. Рішення керівництва прийняти компанію може бути прийняте з двох причин. По-перше, є випадки, коли інші методи управління ризиками не можуть бути використані. У більшості випадків це ризик, імовірність якого досить низька. По-друге, поглинання досягається шляхом самострахування [14].

Методами запобігання кредитному ризику можуть бути:

- лімітування, який передбачає встановлення обмежень щодо видачі окремих видів кредитів;
- забезпечення, тобто створення резервів для покриття можливих втрат внаслідок настання ризикових подій у кредитному процесі;
- розподіл ризику шляхом передачі (перекладання) на інших учасників господарських відносин у процесі кредитування;
- диверсифікація, яка передбачає мінімізацію загального кредитного ризику шляхом нормалізації його структури за різними групами позичальників,

а також відповідного розподілу резервів для покриття можливих збитків між цими групами;

– страхування ризику, що передбачає його передачу та розподіл між суб'єктами страхового ринку за посередництва страхової компанії [2].

Одним із найважливіших методів управління ризиками є страхування, про яке йтиметься в наступному параграфі.

1.3. Страхування як метод управління ризиками в банківській сфері

На даний момент вітчизняні банки в основному мають два шляхи боротьби з ризиками: створення та прийняття різноманітних внутрішніх інструкцій, методів та положень; формування резервного капіталу для покриття можливих збитків.

І перший, і другий варіанти мають суттєві недоліки, основним недоліком яких є низька ефективність в умовах серйозних фінансових труднощів.

Існує ще третій варіант оптимізації банківських ризиків, який ще не отримав широкого визнання, але в останні роки активно розвивається і набирає обертів. Він дозволяє банку отримати фінансову компенсацію при настанні страхового випадку – це страхування банківських ризиків.

Страхування банківських ризиків в даний час стає все більш популярним. Існування партнерських відносин між банком і надійною страховою компанією з високим рівнем фінансової стійкості дозволяє значно знизити ризики банків [35].

Цей альянс проявляється у впровадженні моделі банківського страхування, яка вперше з'явилася у Франції наприкінці 1970-х років і означала продаж страхових послуг через банківську дистриб'юторську мережу. У сучасних умовах форми співробітництва комерційних банків і страхових компаній шляхом перехресного продажу банківських і страхових продуктів

через мережу відділень банків і банківських відділень називають банківським страхуванням [12].

Банківське страхування перетворює банк на потужну фінансову організацію, здатну задовольнити найвибагливіших клієнтів, надаючи широкий спектр сучасних фінансових послуг. Мета співпраці комерційних банків і страхових компаній досягається шляхом досягнення взаємної вигоди за рахунок:

- пропозиції нових фінансових продуктів, які виникають на стику банківської та страхової діяльності;
- зниження трансакційних витрат та інформаційних витрат;
- залучення додаткових клієнтів і посилення контролю за їх фінансовими потоками за допомогою детального маркетингового аналізу.

Страхування банківських ризиків зазвичай використовується для запобігання впливу несприятливих факторів на банківські операції.

Практика багатьох світових фінансових компаній показала, що неможливо забезпечити виживання і сталий розвиток в рамках традиційних методів через неможливість уникнути ризиків шахрайства та інших банківських ризиків. У зв'язку з цим виникає необхідність пошуку конкретного фінансового інструменту, основним інструментом якого є страхування, що дозволяє звести банківські ризики до мінімуму та перевести незаплановані витрати за термінами та обсягом на покриття можливих збитків у банківській діяльності. категорія планових і доступних страхових виплат [22].

Страхове покриття – право страхувальника на отримання страхового відшкодування згідно з договором страхування. Кредитні установи усвідомлюють можливість підвищити ефективність своєї діяльності, якщо передадуть відповідальність за вторинні ризики страховикам [32].

Необхідність банківського страхування визначається специфікою банківської діяльності та пов'язаними з нею ризиками, природа яких полягає в невизначеності ситуації на внутрішньому та світовому ринках.

Як показано на рис. 1.3 страхові компанії та банки взаємодіють у кількох напрямках. Ці форми взаємодії відрізняються як ступенем інтеграції, так і обсягом операцій.

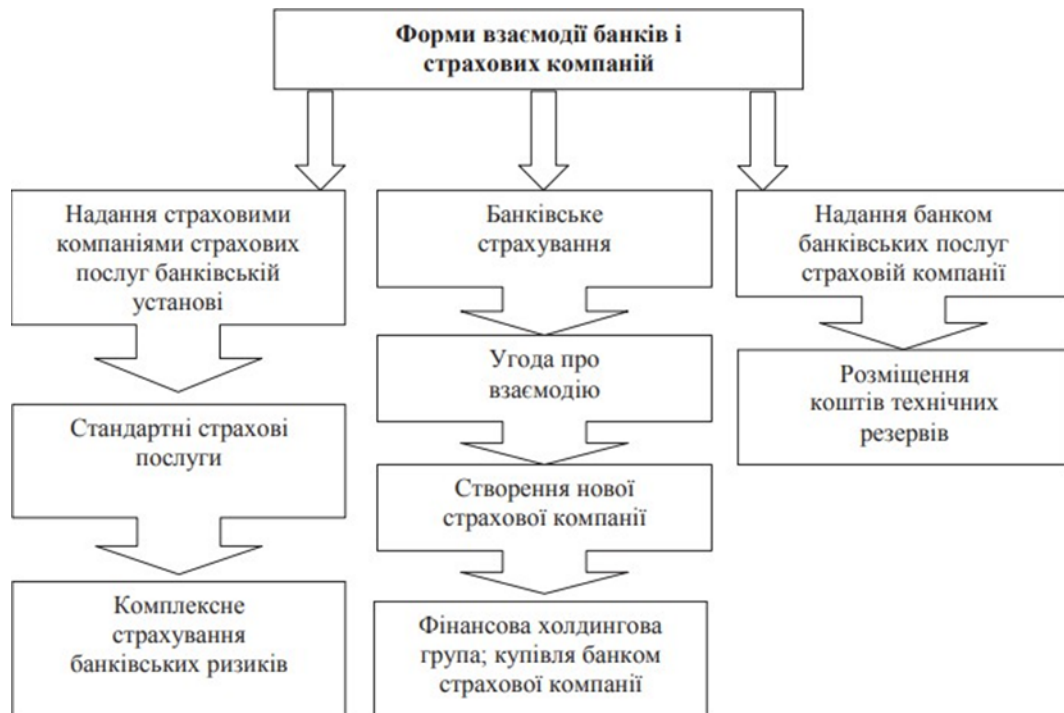

Рис. 1.3. Форми взаємодії страхових компаній і банківських установ [25]

Тому існує два основних види страхування через страхову компанію банку – особисте страхування та комплексне страхування. В таких умовах страхова компанія є дуже важливим партнером банку, адже отримання страхування як фінансових, так і інших ризиків є кроком до вдосконалення роботи банківської установи та передачі ризиків страховій компанії.

Страхові організації здатні забезпечити страховий захист від ризиків, що виникають внаслідок діяльності банку. Це стосується, зокрема, кредитних та операційних ризиків.

Здійснюється управління кредитним ризиком [26]:

1) укладення банком договорів страхування ризику збитку, пов'язаного з невиконанням або неналежним виконанням контрагентом(ами) банку зобов'язань за договорами, пов'язаними з кредитним ризиком;

2) укладення контрагентами банку договорів страхування майна (крім майнових прав), що є гарантією виконання зобов'язань за договорами,

пов'язаними з кредитним ризиком, а також договорів страхування життя та здоров'я позичальників (поручителів) або страхування договорів щодо ризику збитків позичальника у зв'язку з невиконанням, неналежним виконанням зобов'язань контрагента позичальника за договором, укладеним за кошти, надані банком, або зміною умов позичальника з причин, що не залежать від його контроль;

3) укладення контрагентами банку договорів страхування цивільно-правової відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язань перед банком за операціями, пов'язаними з кредитним ризиком (якщо можливість страхування цивільно-правової відповідальності за відповідними договорами передбачена законом).

Страхування може застосовуватися щодо окремих банківських ризиків як комплексно (комплексне банківське страхування), так і щодо окремих видів ризиків (наприклад, страхування ризиків, пов'язаних з випуском та обігом платіжних карток, страхування професійної відповідальності) працівників підприємства. кредитна організація, застрахована збиток від злочинів у сфері комп'ютерної інформації). Хоча на ці сегменти припадає відносно невелика частка загального обсягу страхування банківських ризиків, зацікавленість банків у зниженні втрат, пов'язаних із шахрайством і невдалими кадровими рішеннями, залишається високою [4].

Елементи системи банківського страхування можна поділити на дві групи [17]. До першої належать загальні для всіх суб'єктів господарювання об'єкти страхування та ризику. До другої групи належать об'єкти та ризику, що впливають із специфіки банківської діяльності.

Видами страхування, що використовуються банками та іншими компаніями та організаціями, є страхування комерційного майна, страхування автомобіля та відповідальності, страхування компенсацій працівникам, медичне страхування, пенсійне страхування та інші види особистого страхування [].

Банківське страхування, яке враховує специфіку банківської діяльності, включає [23]:

- страхування фінансових ризиків (страхування депозитів, ризиків неповернення кредитів, надання кредитів, у тому числі страхування життя позичальника та страхування застави, страхування банку від неповернення та ін.);

- страхування банків від кримінальних правопорушень (страхування від шахрайських дій персоналу та третіх осіб, від електронних та комп'ютерних злочинів, від несанкціонованих професійних дій працівників банку);

- страхування професійної відповідальності банківських працівників.

При страхуванні відповідальності предметом страхових правовідносин є не річ, яка підлягає пошкодженню, а економічний інтерес у його грошовому вираженні. Метою страхування відповідальності є відшкодування витрат, які за законом або за рішенням суду повинен нести страхувальник на користь осіб, яким завдано збитків або збитків [42].

Для мінімізації операційних ризиків банки також використовують традиційні види особистого та майнового страхування, такі як: В. страхування нерухомості, автопарку та життя і здоров'я банківських службовців. Найбільшу частину витрат на страхування покриває добровільне медичне страхування банківських працівників.

На відміну від страхування відповідальності, страхування професійної відповідальності стосується в першу чергу роботодавців банку (страхування відповідальності роботодавця).

Менеджмент банку має страхування відповідальності перед акціонерами за помилки управління (D&O). Цей поліс покриває ризик випадкових подій, коли директор або посадова особа працює чесно, добре виконує свої обов'язки, але допускає певний недогляд або помилку, яка ненавмисно призводить до збитків для організації [].

Тому страхування як метод управління банківськими ризиками набуває все більшої популярності. Завдяки взаємодії зі страховою компанією банківські ризики диверсифікуються та мінімізуються.

Крім загальноприйнятих методів зниження банківських ризиків, страхування набуває все більшого значення, оскільки воно є ефективним способом захисту банку від численних втрат, які не можуть забезпечити інші методи зниження ризиків. На відміну від інших методів зниження банківських ризиків, страхування дозволяє отримати реальну компенсацію за збитки, збитки та інші проблеми при виникненні ризику.

Важливо зазначити, що банківське страхування слід розглядати не як продаж додаткової чи обов'язкової послуги до кредитних продуктів, а як повноцінний канал продажу страхових продуктів, якими в майбутньому виступатимуть банківські установи. Такі процеси вимагають розвитку платоспроможного, прозорого та орієнтованого на клієнта внутрішнього ринку банківського страхування, здатного задовольнити вимоги та потреби суспільства та протистояти значним ризикам сьогодення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Сучасний стан розвитку страхування ризиків в банківській сфері

У сучасний період економічного розвитку суспільства важливо забезпечити стабільність і надійність банківської системи. Основним фактором, що впливає на функціонування банків, є рівень ризиків, з якими вони стикаються у своїй діяльності. У зв'язку з цим актуальність теми дослідження визначається необхідністю аналізу стану та перспектив розвитку банківської системи України з точки зору забезпечення фінансової стабільності шляхом розвитку системи страхування кредитних ризиків.

Сьогодні Україна переживає складний період реформ, спрямованих на модернізацію та інтенсифікацію вітчизняного банківського сектору. Підвищення стабільності банківської системи є одним із ключових чинників забезпечення стабільного функціонування всієї економіки країни. У цьому контексті дослідження стандартів ризиків, їх видів, причин і наслідків, а також впливу на діяльність банків стає актуальним питанням для науковців і практиків.

Слід зазначити, що в банківському секторі існує високий рівень ризику порівняно з іншими секторами економіки через специфіку операцій, що здійснюються. Банківська діяльність у більшості країн світу піддається жорсткому регулюванню з боку держави та спеціальних наглядових органів [17].

Щоб зрозуміти поточну ризикову ситуацію в українській банківській системі, варто проаналізувати стандарти кредитного ризику всієї банківської системи за останні п'ять років (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Значення нормативів кредитного ризику банківської системи України у
2019-2023 роках**

№ з/п	Норматив		2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
1	Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)	17,61	19,14	18,60	17,80	15,53
2	Н8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	105,00	87,39	72,35	86,33	63,13
3	Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)	7,02	4,10	3,71	2,81	1,08

Джерело: складено на основі даних [27]

Згідно з даними, наведеними в табл. 2.1, можна спостерігати виконання всіх нормативів кредитного ризику банківською системою України в період 2019-2023 років. Для кращого розуміння ситуації необхідно розглянути динаміку кожного з наведених нижче нормативів.

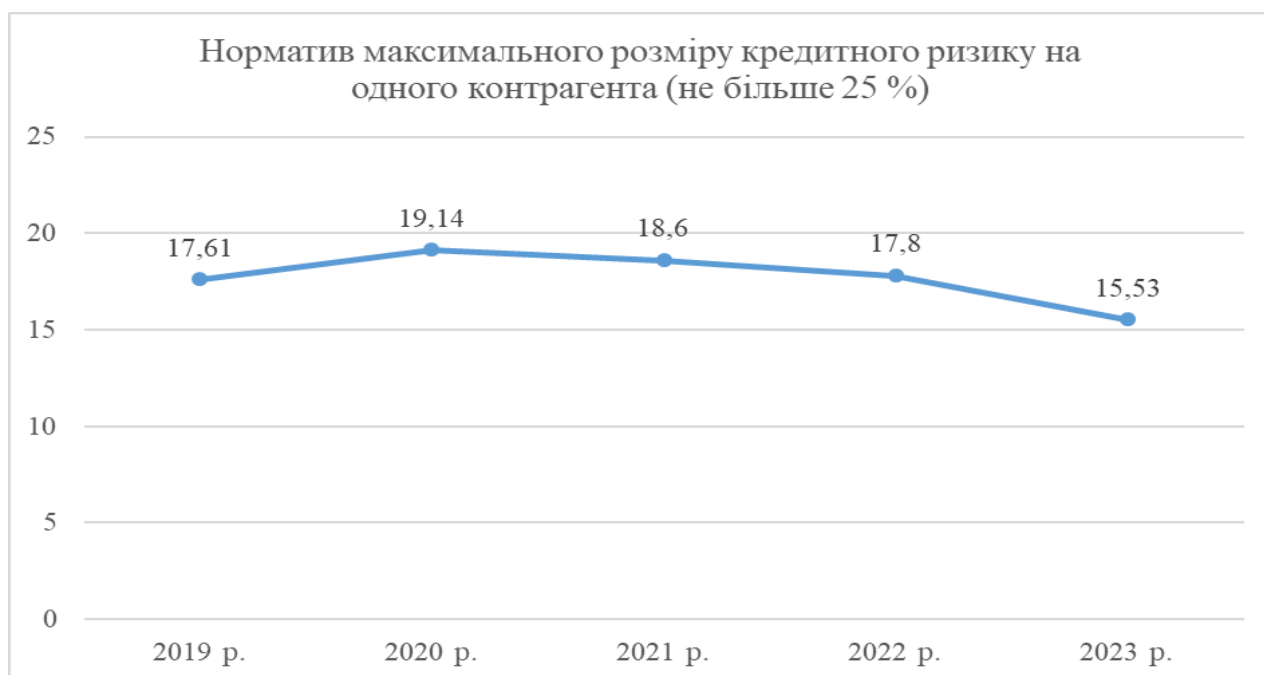

Рис. 2.1. Динаміка нормативу максимального розміру кредитного ризику

на одного контрагента у 2019-2023 роках

Джерело: складено на основі даних [27]

Судячи з даних на рис. 2.1, максимальний розмір кредитного ризику нормативу Н7 на одного контрагента зменшився з 2019 по 2023 рік. У 2019 році він становив 17,61%, у 2020 році значення цього нормативу становило 19,14%, а у 2023 році впав до 15,53%. В результаті банки зменшили свою залежність від окремих контрагентів. Це також допомагає підтримувати фінансову стабільність і зменшувати ризик банкрутства банку. Крім того, банківські установи стають більш надійними для своїх клієнтів. Депозити та інші активи банків краще захищені від ризиків, пов'язаних з невиконанням зобов'язань окремими контрагентами.

На рис. 2.2 представлено норматив великих кредитних ризиків.

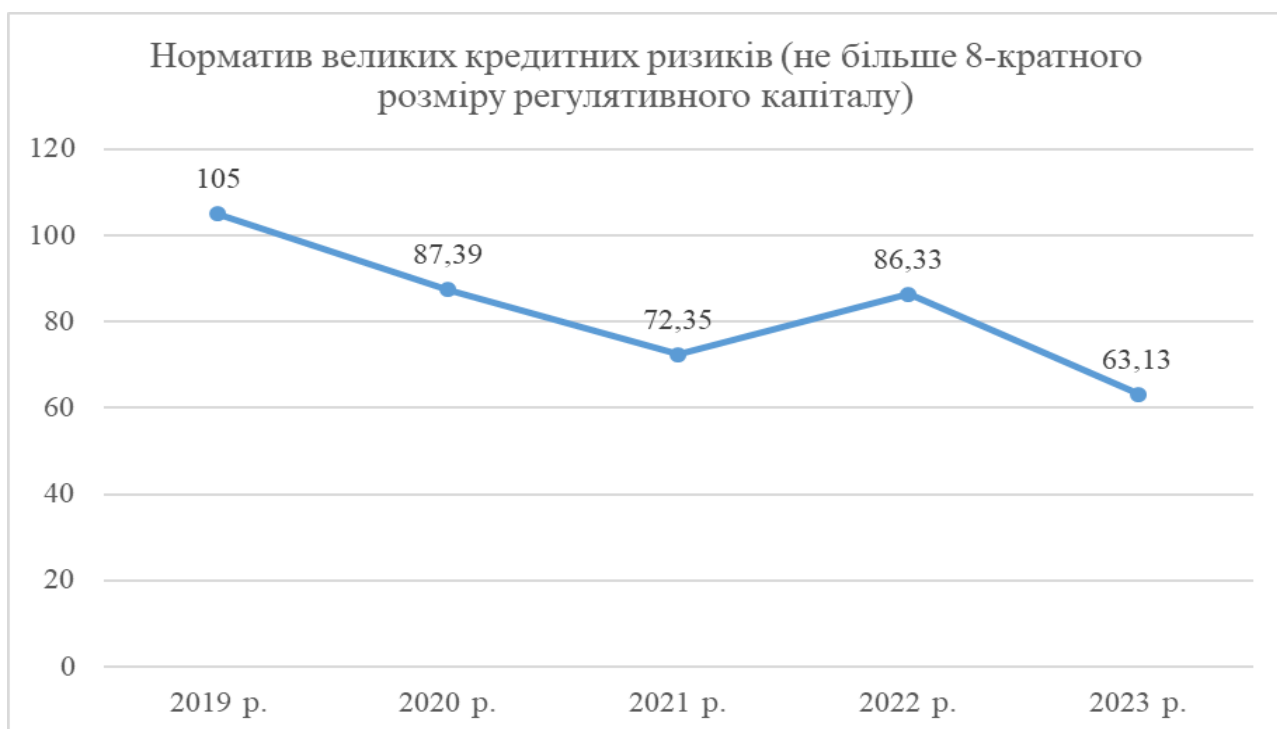

Рис. 2.2. Динаміка нормативу великих кредитних ризиків у 2019-2023 роках

Джерело: складено на основі [27]

Норматив великого кредитного ризику встановлюється для обмеження концентрації кредитного ризику для одного контрагента або групи пов'язаних контрагентів. З даних на рис. 2.2 можна зробити висновок про коливання

співвідношення великих кредитних ризиків протягом періоду з 2019 по 2023 роки, які можуть бути пов'язані з різними факторами, включаючи можливості регулювання ринку та зміни в економічній ситуації та вплив пандемії COVID-19 та війни на фінансовий сектор. Найвище значення коефіцієнта великого кредитного ризику спостерігалось у 2019 році і становило 105,0%, що можна пояснити вищим рівнем економічної нестабільності та значним обсягом великих кредитів, виданих на ринку. У 2021 році норматив знизився до 72,35%, що могло свідчити про регулювання кредитних ризиків і зниження нестабільності ринку. У 2022 році коефіцієнт знову зріс до 86,33% через широкомасштабну війну. У 2023 році норматив зменшився до 63,13%, що свідчить про зменшення обсягів високоризикових кредитів.

Далі проаналізуємо норматив максимального кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (рис.2.3).

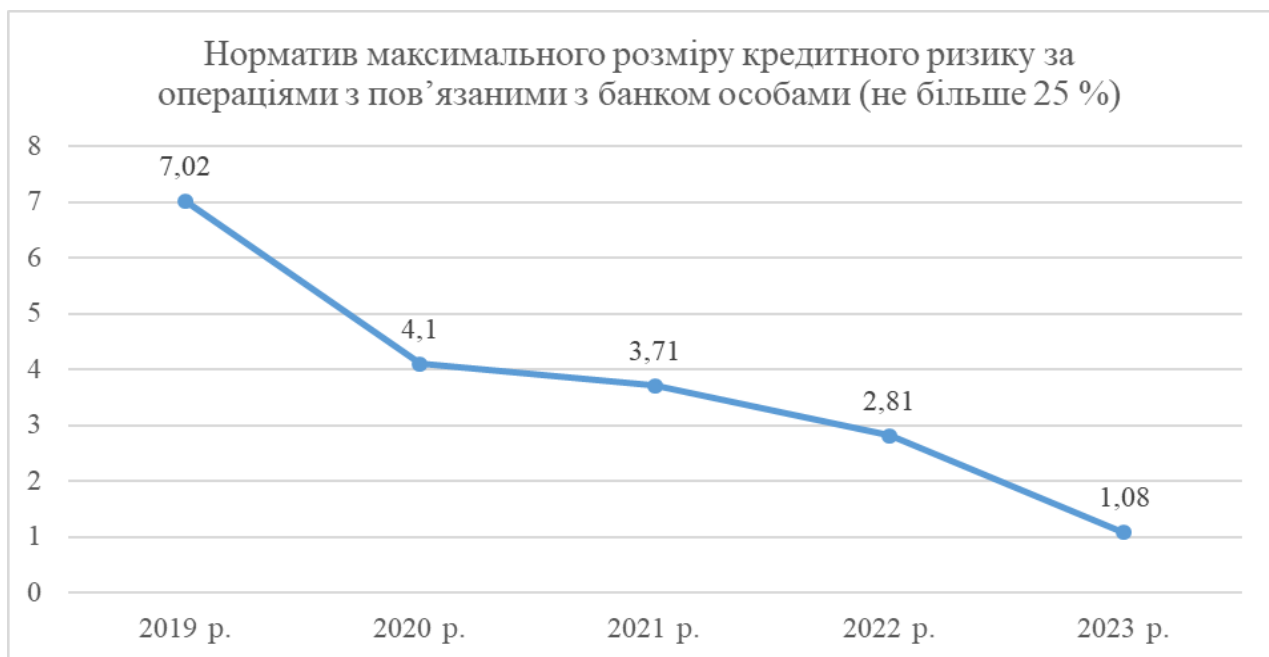

Рис. 2.3. Динаміка нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами у 2019-2023 роках

Джерело: складено на основі даних [27]

З рис. 2.3 видно, що норматив максимального кредитного ризику за операціями з афілійованими особами банку значно знизився в період 2019-2023 років. У 2019 році норматив становила 7,02%, у 2020 році – 4,01%, у 2021 році –

3,71%, у 2022 році – 2,81%, у 2023 році – 1,08%. Це свідчить про покращення контролю з боку банківських установ та регулятора за кредитним ризиком пов'язаних із банком осіб, а також про зниження загального рівня кредитних ризиків у банківській системі. Зниження нормативу також може свідчити про покращення якості кредитного портфеля банку та зниження ризику неплатежів клієнтів.

Отже, зважаючи на нестабільну економічну ситуацію, що швидко змінюється, яка нині склалася в Україні, банки зобов'язані приділяти особливу увагу проблемі ризик-менеджменту в цілому та питанням страхування кредитних ризиків зокрема. Тільки такі банківські установи зможуть продовжувати свою діяльність у воєнних та повоєнних умовах.

Тому, розглянемо динаміку валових та чистих страхових премій за 2019-2023 роки по страхуванню фінансових ризиків та кредитів (рис. 2.4-2.5).

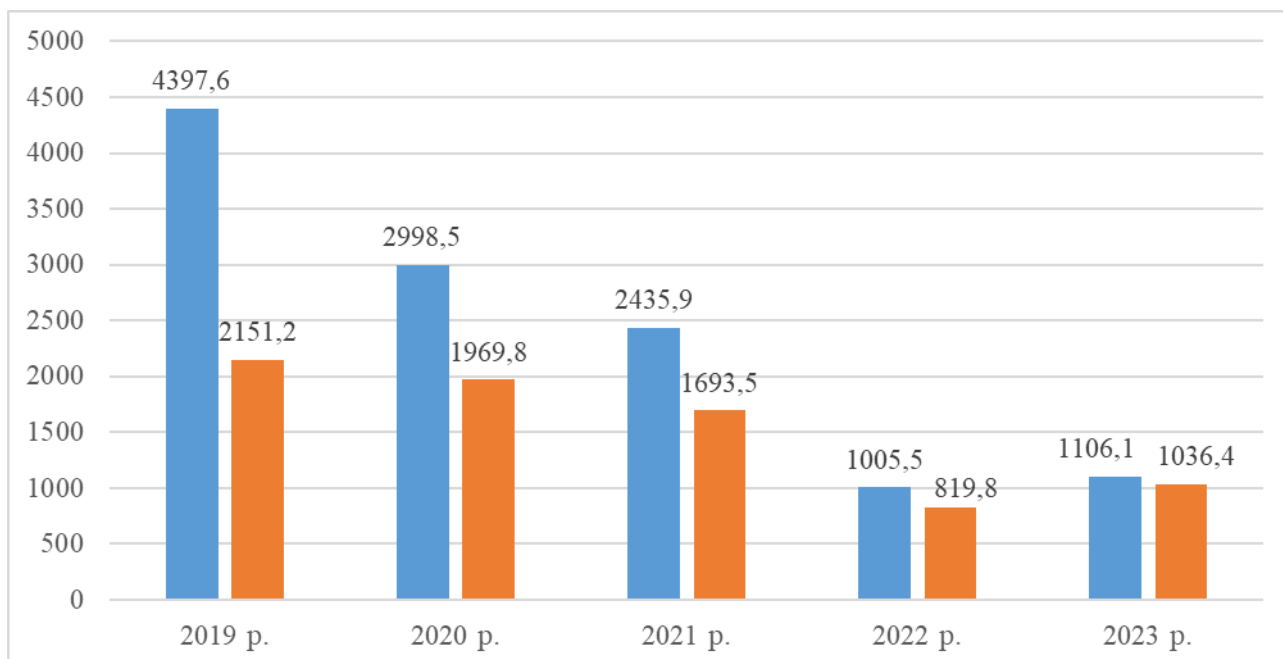

Рис. 2.4. Динаміка валових та чистих страхових премій по страхуванні фінансових ризиків у 2019-2023 роках, млн. грн.

Джерело: побудовано на основі даних [27]

З рис. 2.4 бачимо спадну тенденцію зменшення як валових так і чистих страхових премій зі страхування фінансових ризиків протягом 2019-2023 років.

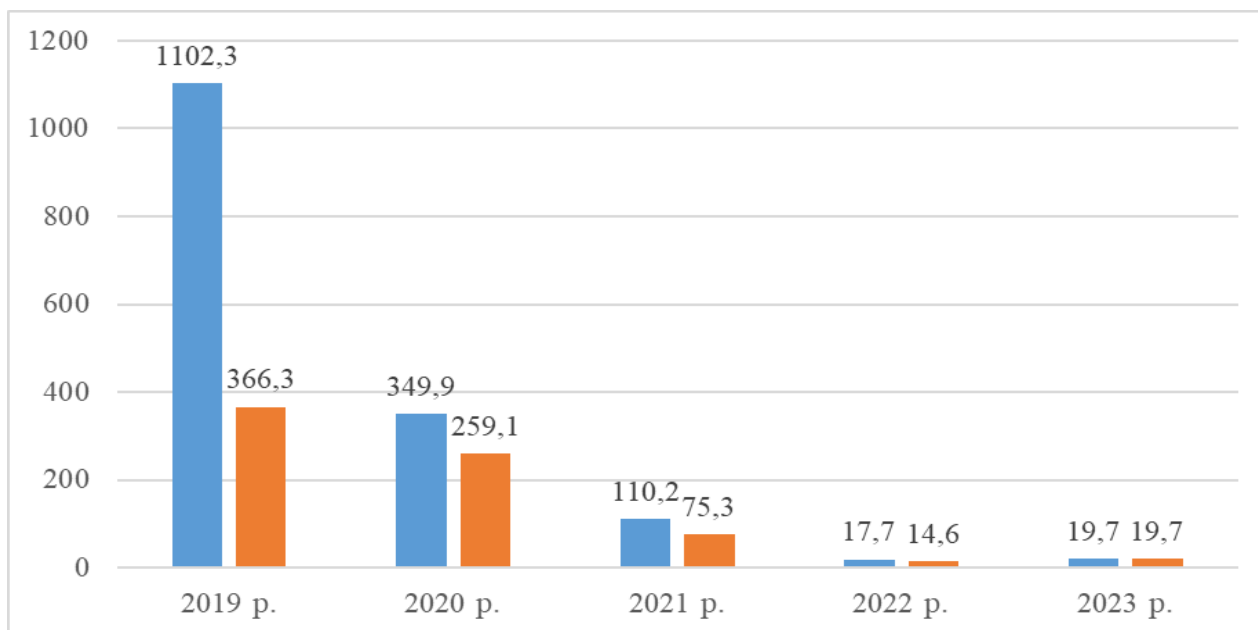

Рис. 2.5. Динаміка валових та чистих страхових премій страхуванні кредитів у 2019-2023 роках, млн. грн.

Джерело: побудовано на основі даних [27]

Аналогічна спадна ситуація спостерігається і щодо страхування кредитів, де обсяг валових страхових премій зменшився в 56 разів, з 1102,3 млн грн. в 2019 році до 19,7 млн. грн. у 2023 році.

В табл. 2.2 проведено аналіз динаміка страхових премій, виплат та рівня виплат по страхуванню фінансових ризиків та кредитів протягом 2019-2023 років.

Що стосується розміру валових виплат зі страхування фінансових ризиків у період 2019-2023 років вони збільшилися з 36,9 % до 47,6 %. Обсяг чистих страхових виплат навпаки зменшився з 73,0 % до 47,2 %.

Протилежну тенденцію демонструє рівень валових виплат зі страхування кредитних ризиків, де збільшення становить з 4,5 % у 2020 році до 638,6 % у 2023 році. Аналогічно, і щодо рівня чистих страхових виплат, де зростання також становить з 13,5 % до 638,6 %. Проте загальний обсяг валових і чистих страхових виплат щодо страхування фінансових ризиків та кредитних ризиків є не значним і щорічно як і обсяг страхових платежів зменшувався.

**Динаміка страхових премій, виплат та рівня виплат по страхуванню
фінансових ризиків та страхування кредитів у 2019-2023 роках, млн. грн.**

Показники	Роки					2023/2018, +,-
	2019	2020	2021	2022	2023	
Страхування фінансових ризиків						
Валові премії	4 397,6	2 998,5	2 435,9	1 005,5	1 106,1	-3 291,5
Валові виплати	1 624,6	1 018,6	470,8	498,8	526,1	-1 098,5
Чисті премії	2 151,2	1 969,8	1 693,5	819,8	1 036,4	-1 114,8
Чисті виплати	1 570,2	968,1	452,9	468,7	489,1	-1 081,1
Страхування кредитів						
Валові премії	1 102,3	349,9	110,2	17,7	19,7	-1 082,6
Валові виплати	49,6	217,3	31,8	55,9	125,8	76,2
Чисті премії	366,3	259,1	75,3	14,6	19,7	-346,6
Чисті виплати	49,6	217,3	31,8	55,9	125,8	76,2
Страхування фінансових ризиків						
Рівень валових виплат, %	36,9	34,0	19,3	49,6	47,6	10,6
Рівень чистих виплат, %	73,0	49,1	26,7	57,2	47,2	-25,8
Страхування кредитів						
Рівень валових виплат, %	4,5	62,1	28,9	315,8	638,6	634,1
Рівень чистих виплат, %	13,5	83,9	42,2	382,9	638,6	625,0

Джерело: систематизовано на основі [27]

Отже, якщо проаналізувати динаміку ринку страхових послуг загалом та страхування банківських ризиків зокрема, то можна відзначити негативну динаміку його розвитку. Вважаємо, що недостатній розвиток страхування кредитних ризиків в Україні зумовлений: 1) тривалим періодом становлення ринкової економіки та значним зменшенням кількості страхових компаній; 2) неспроможністю вітчизняних страховиків прийняти кредитні ризики та відшкодувати їх; 3) нерозвиненість банківського страхування як перспективного напрямку співпраці банків і страховиків.

2.2. Аналіз діяльності ПрАТ «АСК Скарбниця» на страховому ринку

Виходячи з вищевикладеного, на нашу думку, доцільно було б провести аналіз доходів ПрАТ «АСК Скарбниця». Результати аналізу наведені в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка доходів ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020–2022 роки, тис. грн.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення
Чисті зароблені страхові премії	20709	22423	25202	4493
Інші операційні доходи	2922	1741	4253	1331
Інші фінансові доходи	1650	1 361	1 651	1
Інші доходи	17	19	0	-17
Разом	25298	25544	31106	5808

Джерело: розраховано на основі даних ПрАТ «АСК Скарбниця» [28]

За даними табл. 2.3 можна зробити висновок, що чисті зароблені страхові премії мають позитивну динаміку та стрімко зростають, що може бути пов'язано зі збільшенням популярності страхової компанії та її надійності.

Інші операційні доходи зафіксували також значне збільшення з 2020 по 2022 рік і зросли на 1331 тис. грн.

Інші фінансові доходи в 2022 році залишилися на тому самому рівні, що і в 2020 році.

Загалом дохід ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020-2022 роки зріс на 5808 тис. грн, що свідчить про ефективну роботу страхової компанії.

Найважливішою статтею витрат страховика, є виплата страхового відшкодування страхувальникам відповідно до умов договорів страхування.

Друга і третя групи витрат включають «витрати на управління». Вони є основною складовою навантаження у складі страхового тарифу і мають свої особливості.

В табл. 2.4 проведемо аналіз витрат ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.4

Динаміка витрат ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020-2022 роки, тис. грн.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення
Адміністративні витрати	4099	4465	4398	299
Витрати на збут	6612	8271	9136	2524
Інші операційні витрати	4567	4193	2277	-2290
Фінансові витрати	195	59	59	-136
Інші витрати	237	1151	521	284
Витрати з податку на прибуток	652	730	914	262
Разом	16362	18869	17305	943
Елементи операційних витрат				
Матеріальні затрати	397	351	433	36
Витрати на оплату праці	2669	3002	3379	710
Відрахування на соціальні заходи	545	693	706	161
Амортизація	750	732	571	-179
Інші операційні витрати	11282	12587	11217	-65
Разом	15643	17365	16306	663

Джерело: розраховано на основі даних ПрАТ «АСК Скарбниця» [28]

Відповідно до табл. 2.4 можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду адміністративні витрати стабільно зростали і за зросли на 299 тис. грн. Ми також спостерігаємо те ж саме з витратами на збут, які у 2022 році порівняно з 2020 роком зросли 2524 тис. грн.

Інші операційні витрати та фінансові витрати навпаки зменшилися за 2020-2022 роки на 2290 тис. грн. та 136 тис. грн. відповідно. Інші витрати та витрати з податку на прибуток за досліджуваний період зросли на 284 тис. грн. та 262 тис. грн. відповідно.

Аналіз складових операційних витрат показав, що за 2020-2022 роки зросли на 663 тис. грн. Це відбулося за рахунок зростання всіх елементів крім амортизації та інших операційних витрат.

В умовах поточної страхової діяльності інвестиції є корисним фактором для збільшення частки інвестиційної діяльності в загальній діяльності страхової

компанії. Інвестиції сприяють насиченню страхових коштів, які, у свою чергу, спрямовуються на погашення зобов'язань.

В табл. 2.5 проведемо оцінку рівня використання інвестиційного потенціалу ПрАТ «АСК Скарбниця».

Таблиця 2.5

**Показники для оцінки рівня використання інвестиційного потенціалу
страховика, 2020-2022 рр., %**

№ з/п	Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення
2.	Показник дохідності інвестицій	4,94	0,69	3,50	-1,44
3.	Показник дохідності розміщення страхових резервів	8,06	0,96	5,36	-2,70
4.	Показник ліквідності активів	86,62	64,02	72,46	-14,16
5.	Показник покриття ліквідними активами страхових резервів	99,39	72,26	85,38	-14,02
6.	Показник частки страхових резервів в активах	17,89	20,65	19,01	1,12
7.	Показник зростання активів	2,88	-0,34	23,13	20,26
8.	Показник зростання інвестиційного портфеля	35,95	-1,84	24,78	-11,17

Джерело: розраховано на основі даних ПрАТ «АСК Скарбниця» [28]

За даними табл. 2.5, де наочно оцінено рівень інвестиційного потенціалу страховика, можна зробити висновок, що в першу чергу збільшився показник розтання активів та частка страхових резервів в активах. Щодо інших показників то вони за аналізований період зменшилися, але знаходяться на достатньому рівні.

В табл. 2.6 представлено аналіз динаміки показників інвестиційної та фінансової діяльності ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020-2022 рр.

Аналіз табл. 2.6, показав, що страхова компанія має негативну динаміку інвестицій та дещо позитивну динаміку фінансової діяльності. Витрати на інвестиційну діяльність перевищували доходи. Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності був тільки у 2020 році в сумі 593 тис. грн.

Чистий грошовий потік від фінансової діяльності розвивався нерівномірно, оскільки у 2022 році порівняно з 2020 роком він збільшився на 300 тис. грн., але все одно становив від'ємне значення в сумі 37 тис. грн.

Страхові резерви страхової компанії ПрАТ «АСК Скарбниця» створюються для забезпечення виплати в майбутньому страхових сум та страхового відшкодування в залежності від виду страхування (перестраховування).

Таблиця 2.6

Динаміка показників інвестиційної та фінансової діяльності ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення
Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності				
Надходження від реалізації фінансових інвестицій	5032	17490	7189	2157
Надходження від отриманих відсотків	1756	1361	1589	-167
Інші надходження			4192	4192
Витрачання на придбання фінансових інвестицій	6132	19829	9094	2962
Витрачання на придбання необоротних активів	69	57		-69
Інші платежі			4192	4192
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	593	-1035	-316	-909
Рух коштів у результаті фінансової діяльності				
Отримання позик	800	780	1911	1111
Погашення позик	1143	1448	1889	746
Витрачання на сплату відсотків	194	91	59	-135
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-537	-759	-37	500

Джерело: розраховано на основі даних ПрАТ «АСК Скарбниця» [28]

У табл. 2.7 представлено динаміку зміни страхових резервів ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.7

Сума страхових резервів страхової компанії ПрАТ «АСК Скарбниця», 2020-2022 рр., тис. грн.

Статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення
Страхові резерви, в тому числі:	15542	18100	20176	4634
- резерв збитків або резерв належних виплат	7181	8508	8509	1328
- резерв незароблених премій	8361	9592	11667	3306

Джерело: розраховано на основі даних ПрАТ «АСК Скарбниця» [28]

Відповідно до даних табл. 2.7, можна зробити висновок, що рівень страхових резервів має принципово позитивну динаміку. У 2022 році спостерігаємо значне зростання на 4634 тис. грн. порівняно з 2020 роком. Це сприяє надійності компанії, її популярності та зростанню клієнтів.

В табл. 2.8 представлено аналіз прибутку ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.8

Динаміка прибутку ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020–2022 рр., тис. грн.

Статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення
Валовий прибуток	12749	13156	13425	676
Фінансовий результат від операційної діяльності прибуток (збиток)	393	-2032	15384	14991
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	1628	-1862	2655	1027
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	976	-2592	1741	765

Джерело: розраховано на основі даних ПрАТ «АСК Скарбниця» [28]

З табл.2.8 можна зробити висновок, що валовий прибуток зростає, прибуток від операційної діяльності також демонструє позитивну динаміку, фінансовий результат після сплати податків зростає незважаючи на підвищення податку. Тільки виключенням був 2021 рік, де дана страхова компанія отримала збитки.

Фінансовий стан відіграє важливу роль для клієнтів страхових компаній. Найчастіше потенційні клієнти шукають стабільну та платоспроможну компанію, щоб знизити ризики дефолту.

В табл. 2.9 представлено аналіз ліквідності та платоспроможності ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.9

**Аналіз ліквідності та платоспроможності ПрАТ «АСК Скарбниця»
протягом 2020–2022 рр.**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	8,24	7,12	9,08	0,84
Коефіцієнт швидкої ліквідності	19,15	19,69	15,45	-3,70
Коефіцієнт поточної ліквідності	19,18	19,73	15,47	-3,70

Джерело: розраховано на основі даних ПрАТ «АСК Скарбниця» [28]

За даними табл. 2.9, коефіцієнт абсолютної ліквідності, який вказує на частку короткострокових зобов'язань підприємства, які можуть бути погашені негайно, значно перевищує нормативне значення. Нормативним вважається значення від 0,2 до 0,35. Абсолютне відхилення вище 0,35 свідчить про надмірний залишок коштів та їх неефективне використання. Для вирішення цієї проблеми компанія може інвестувати частину коштів, наприклад, у фінансові активи. Аналогічна ситуація щодо значного перевищення значення над нормативним спостерігається і по показниках швидкої та поточної ліквідності

Таким чином, аналіз ліквідності показав, що страхова компанія проводить неефективну політику управління фінансовими ресурсами.

В табл. 2.10 проведемо аналіз показників фінансової стійкості ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020-2022 роки.

**Аналіз показників фінансової стійкості ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020–
2022 рр.**

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,98	0,98	0,97	0,98
Коефіцієнт фінансової стабільності	3,87	3,29	3,46	3,87
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,79	0,77	0,78	0,79
Коефіцієнт фінансової залежності	1,26	1,30	1,29	1,26
Коефіцієнт фінансового ризику	0,26	0,30	0,29	0,26
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,19	0,22	0,20	0,19
Власний оборотний капітал, тис. грн.	21594,00	15407,00	28616,00	21594,00
Робочий капітал, тис. грн.	37136,00	33507,00	48792,00	37136,00
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	0,55	0,44	0,55	0,55
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	0,55	0,51	0,60	0,55

Джерело: розраховано на основі даних ПрАТ «АСК Скарбниця» [28]

За даними табл. 2.10 можна зробити висновок, що ПрАТ «АСК Скарбниця» є фінансово стійкою страховою компанією, оскільки майже всі показники за період 2020-2022 років знаходяться в межах або перевищують рекомендовані нормативи. Залежність від позикового капіталу прийнятна, оскільки це є особливістю діяльності страхової компанії, яка полягає в тому, що страховик у своїй діяльності використовує кошти страхових резервів, які насправді є коштами страхувальників.

В табл. 2.11 проведемо аналіз показників рентабельності ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020-2022 роки.

Аналіз показників рентабельності ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020-2022 роки, %

№	Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення
1.	Рентабельність страхової діяльності	172,67	153,91	123,38	-49,28
2.	Рентабельність продажу	4,71	-11,56	6,91	2,20
3.	Рентабельність активів	1,14	-3,04	1,66	0,52
4.	Рентабельність власного капіталу	1,43	-3,96	2,13	0,70

Джерело: розраховано на основі даних ПрАТ «АСК Скарбниця» [28]

Аналізуючи табл. 2.11, можна зробити висновок, що вказані показники рентабельності враховуються двояко: з одного боку, ці показники використовуються для оцінки фінансових результатів страхової компанії, з іншого боку, це показники, які характеризують один із аспектів фінансового стану страховика. Так, видно, що рентабельність страхової діяльності невисока, але тенденція до зростання позитивна. Тільки в 2021 році показники рентабельності були від'ємними, оскільки страхова компанія отримала чистий збиток, але в 2022 році ситуація змінилася на позитивну.

Отже, провівши загальний аналіз діяльності ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020-2022 роки, можна зробити висновок, що дана страхова компанія за обсягом активів, доходів є не великою, але яка розвивається, розширює асортимент своїх страхових послуг і залучає нових страхувальників.

2.3. Аналітична оцінка взаємодії ПрАТ «АСК Скарбниця» з банківськими установами

Взаємодія між банківським і страховим секторами є перспективною, як показано в другому розділі. Аналіз розвитку процесів співпраці банків і страхових компаній в Україні показує, що ініціаторами співпраці між останніми можуть виступати як банки, так і страхові компанії.

Провідні дослідники дійшли висновку, що чим міцніші зв'язки, тим більше переваг отримують страхові компанії та банки від такої взаємодії. Виділено кілька форм взаємодії страхових компаній і банків. Форми взаємодії ще називають «фазами або етапами», тому що страхова компанія і банк, прагнучи до максимального об'єднання двох структур (що відповідає вищим формам взаємодії страхових компаній і банків), проходять через попередні форми.

В табл. 2.12 проведено аналіз основних форм взаємодії страхових компаній і банків в Україні.

Таблиця 2.12

Характеристика форм взаємодії страхових компаній та банків

Форми взаємодії страхових компаній та банків	Характеристика форми
Взаємні послуги	Страхова компанія та банк користуються спеціалізованими послугами один одного
Агентський договір	Один з фінансових посередників стає агентом іншого на основі агентського договору й отримує право розповсюджувати його послуги на ринку
Перехресна участь у капіталі	Страхова компанія та банк купують частини акцій один одного, отримуючи можливість частково впливати та контролювати діяльність партнера
Спільне підприємство	Заснування банком та страховиком нової компанії, що здійснює комплексне обслуговування комплексним обслуговуванням клієнтів
Злиття та поглинання	Один з фінансових посередників поглинає іншого, що веде до отримання повного контролю над ним
Фінансовий супермаркет	Об'єднання страхової, банківської та інших фінансових складових у єдину компанію

Джерело: складено на основі [34]

Слід зазначити, що вищезазначені форми взаємодії є лише теоретичними моделями, які рідко зустрічаються на практиці в чистому вигляді. Спільний бізнес банку та страхової компанії, як правило, має різноманітні форми взаємодії та динамічно змінюється під впливом багатьох різноманітних факторів.

В табл. 2.13 представлено страхові послуги ПрАТ «АСК Скарбниця», які надаються у взаємодії з банківськими установами.

Таблиця 2.13

**Страхові продукти ПрАТ «АСК Скарбниця» у взаємодії з банківськими
установами**

Страховий продукт	Банківський продукт	Ризик банку
Страхування життя позичальника іпотечного кредиту	Іпотека і кредити	не повернення кредиту; інвалідність 1 або 2 групи; відхід з життя втрата роботи
Страхування майна Страхування транспортних засобів	Банківські кредити	Не повернення кредиту, втрата майна

Джерело: [28]

Отже, можна зробити висновок, що страховим компаніям, особливо ПрАТ «АСК Скарбниця» треба посилювати співпрацю з банківськими установами, оскільки це дасть можливість залучати більшу кількість клієнтів для розвитку страхового ринку.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

3.1. Проблеми страхування банківських ризиків в сучасній Україні та шляхи їх вирішення

Сучасними тенденціями розвитку світової економіки є посилення ролі фінансових посередників, розширення та поглиблення інтеграційних зв'язків між ними, а також універсалізація діяльності фінансових інститутів на світовому ринку фінансових послуг. Найяскравішим явищем на глобальному рівні є інтеграція банківської справи та страхування, ступінь якої впливає на характер розвитку фінансового сектору залежно від фази економічного циклу, в якій перебуває держава.

Конкурентоспроможність фінансового сектору країни визначається насамперед ефективною діяльністю банків і страхових компаній як найбільших інвесторів реального сектора економіки.

Об'єднуючи основну діяльність, консолідуючи канали розподілу, об'єднуючи організаційні структури та капітал, учасники фінансових груп, на відміну від ситуації, отримують більш швидкий і гнучкий доступ до глобальних фінансових ресурсів. Якщо вони працюють незалежно один від одного. Така співпраця забезпечує ефективний розвиток фінансового сектору економіки та сприяє загальному економічному зростанню

Аналіз динаміки страхування банківських ризиків показав, що максимальна частка страхування банківських ризиків у загальному обігу страхових продуктів в Україні досягла 28,5% у 2014 році та 14,3% у 2019 році [32] і зменшилася в чотири рази за період 2014-2022 років до 7,1 % (рис. 3.1).

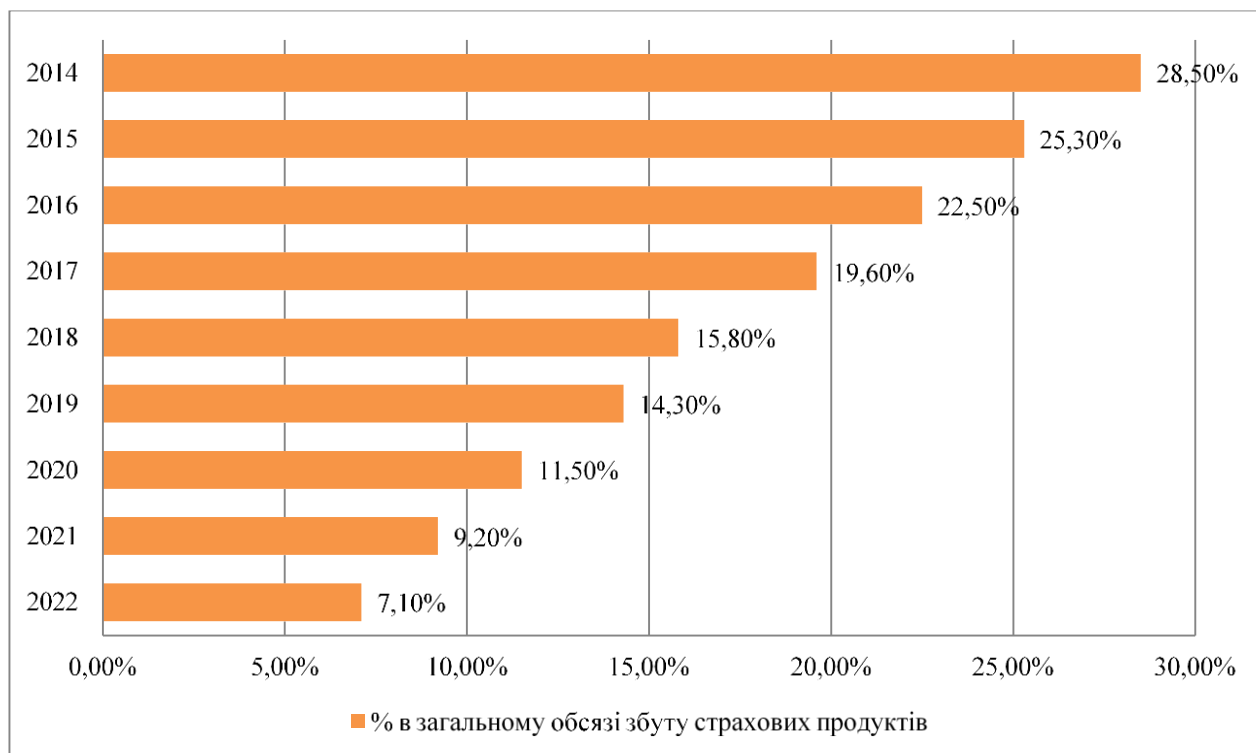

Рис. 3.1. Динаміка страхування банківських ризиків в Україні протягом 2014–2022 років [27]

З рис. 3.1 видно, що в Україні в період 2016-2022 рр. спостерігаємо стагнацію у відносинах між банківськими установами і страховими компаніями щодо страхування банківських ризиків.

Зниження страхування банківських ризиків пояснюється тим, що на страховому ринку давно склалася практика інвестування практично всіх активів у депозити. По-перше, діяльність багатьох страхових організацій будувалася саме на співпраці з банками, а вклади конвертувалися в пропорційну «плату» за співпрацю. По-друге, банківські депозити залишаються найстабільнішим інструментом отримання доходу. Проте за останні роки внаслідок дестабілізації банківського сектора страхові компанії втратили близько 3 мільярдів гривень через неплатоспроможні банки. Це змусило страховиків шукати більш надійні варіанти інвестування.

Низькі значення ступеня інтегрованості банків і страхових компаній пов'язані з певними проблемами у сфері організації інтеграційних відносин.

Отже, визначимо основні проблеми, які гальмують розвиток страхування банківських ризиків в Україні [40]:

- законодавство: нормативно-правове забезпечення діяльності цих установ, питання ефективного регулювання та нагляду за їх функціонуванням;
- кон'юктурні (ринкові): значний ступінь залежності страхових компаній від банківських установ; Гарантія фінансової надійності, невідповідність розміру страхових і банківських операцій; фінансова нестабільність страхових компаній, що є перешкодою для прийняття банківських ризиків на страхування, питання перестраховування зобов'язань;
- проблеми у сфері інформаційних технологій: технічне програмне забезпечення банківських установ не завжди призначене для продажу страхових продуктів і послуг; низький рівень автоматизації бізнес-процесів страхових компаній порівняно з банками;
- проблеми у сфері організації взаємовигідних відносин з клієнтами: низька прозорість акредитації страхових компаній у банках, відсутність індивідуального підходу до страхування ризиків з боку страхових компаній тощо.

На сучасному етапі розвитку інтеграційних відносин між фінансовими посередниками в Україні проблеми законодавчого рівня постають особливо гостро, оскільки саме проблеми раціонального та ефективного регулювання та нормативно-правового забезпечення діяльності інтеграційних об'єднань банківських і страхових установ є проблемами. найтерміновіший. Для вирішення цієї проблеми основним завданням Національного банку України, має стати підвищення ефективності системи контролю та нагляду за роботою банків і страхових компаній. діючи на участь в інтеграції. Таким чином, вирішення існуючих проблем у сфері інтеграції банківської та страхової діяльності в Україні сприятиме, з одного боку, підвищенню прозорості інтеграційних відносин між банківськими установами та страховими компаніями, а з іншого боку, між ними та їх клієнтами; максимальний захист страхових компаній від впливу на їх діяльність кризових явищ у банківській

системі. Загалом це згладжує коливання у розвитку всього фінансового сектору вітчизняної економіки.

Проблема фінансової стійкості страхових організацій часто виникає при постійному невиконанні ними своїх зобов'язань перед партнерами, невиконанні страховиками власних гарантій та інших порушеннях і на сьогоднішній день є однією з найважливіших проблем у цій сфері діяльності. Перевірка фінансової стійкості страхових компаній самими страхувальниками, а також достовірність наданої ними інформації є досить складною справою. Співвідношення пасивів і активів страхової компанії може свідчити про якісне виконання її роботи перед клієнтами [36].

Досить актуальною проблемою є також питання перестраховування зобов'язань страхових компаній у разі нестачі резервних коштів для погашення їх фінансових зобов'язань перед партнерами. Потенційні клієнти повинні знати, чи має страхова організація, з якою вони бажають укласти договір, договір перестраховування з більшою, переважно іноземною, страховою компанією [5]

Також зазначимо, що сьогодні страховий ринок набагато менш розвинений, ніж банківський. Здебільшого активи великих банків у десятки разів перевищують активи страхових компаній, що свідчить про неспроможність страхових компаній покрити застраховані ризики банків, особливо коли йдеться про каско.

Страховики часто укладають договори страхування банківських ризиків на основі розроблених ними загальних правил страхування. Це свідчить про відсутність індивідуального підходу до страхування ризиків. Багато страхових компаній, прикриваючись страхуванням ризиків, страхують зовсім інші операції, які не мають прямого відношення до банку [38].

Найболючішою є проблема конфіденційності та захисту інформації про клієнтську базу, яка часто передається банками страховим компаніям у рамках спільної діяльності. Чинне законодавство в Україні суворо регламентує конфіденційність інформації про клієнтів, яка не може бути розголошена третім особам (в тому числі страховим компаніям) в рамках банківської таємниці. Така

заборона часто порушується фінансовими посередниками, оскільки система відповідальності за такий злочин практично відсутня. Розробка та прийняття додаткових нормативних положень, спрямованих на захист клієнтів у процесі банківської та страхової взаємодії, дає змогу підвищити гарантії регуляторів щодо недопущення примусового укладення договорів страхування під час користування банківськими послугами.

У зв'язку з цим проблема недостатньої прозорості акредитації страхової компанії в банках практично не вирішена. В Україні цей процес залежить насамперед не від об'єктивного фінансового стану та репутації страхової компанії, а від лояльності банку до неї, розміру комісійної винагороди та розміру страхових коштів, розміщених на депозитних рахунках у конкретному банку. Тому акредитація не виконує своєї основної функції – підтвердження довіри банків до акредитованих страхових компаній щодо захисту прав споживачів [21].

Однією з негативних тенденцій страхування сьогодні є те, що українські банки не комплексно підходять до страхування своїх ризиків, а страхують окремі операційні ризики. Це, у свою чергу, зумовлено рядом проблем, які виникають при хеджуванні банківських ризиків.

Однією з таких проблем є те, що банки найчастіше не використовують комплексний підхід до страхування своїх ризиків через високі витрати, а страхують від розкрадання банківських працівників, майна та інших окремих категорій. Проте використовувати комплексне страхування фінансово вигідніше, ніж страхувати всі ризики окремо. Страхові поліси доповнюють один одного, і ризики, що покриваються одним видом страхування, виключаються з інших [2].

У багатьох українських банках страхування підприємницьких ризиків здійснюється за залишковим принципом. Такі банки, природно, вдаються до страхування, коли їм загрожують серйозні збитки, але вони страхують лише операційний ризик, який становить найбільшу небезпеку. У цьому випадку про повне каско не може бути й мови.

Для багатьох банків потреба у повному каско страхуванні виникає лише тоді, коли виявляється, що витрати на повне каско страхування значно нижчі, ніж витрати, понесені для необхідного захисту від цих ризиків. В іншому випадку багато вітчизняних банків лише укладають договори страхування окремих ризиків, не забезпечуючи комплексного захисту.

Однією з найбільших проблем, пов'язаних із комплексним підходом банків до страхування своїх ризиків, є низький рівень довіри кредитних установ до страхових компаній. При укладанні договору страхування страхова компанія повинна провести аналіз захисту банку від ризиків, щоб оцінити ключові механізми управління ризиками фінансової установи та надати рекомендації щодо підвищення безпеки. Такий аналіз має проводити незалежна українська чи іноземна компанія. Хоча перевірка проводиться не тільки в інтересах страхової компанії, а й в інтересах самого клієнта, кредитні організації не хочуть надавати доступ до персональних даних, побоюються витоку інформації, оскільки при укладанні страховки контракту, їм потрібна інформація з документообігу та внутрішніх бізнес-процесів, які надають [11].

Банки, які все-таки наважуються оформити повне страхування і погоджуються виконувати всі обов'язкові умови, що з цим пов'язані, дуже ретельно підходять до вибору страхових компаній, тому не кожен страховик може стати партнером банку. В останні роки тільки страховики з високою фінансовою стійкістю можуть бути акредитовані в банках. Визначити ступінь фінансової стійкості страхової компанії та достовірність інформації, яку вона надає банку, дуже складно, що призводить до високого рівня недовіри до кредитних установ.

Проаналізувавши проблеми, що виникають при комплексному страхуванні банківських ризиків, необхідно виділити переваги, які отримують банки від його застосування:

- відсутня потреба у створенні резервів під можливі збитки внаслідок реалізації застрахованих ризиків, що дає змогу підвищити якість кредитного

портфеля та забезпечити його надання клієнтам на більш вигідних умовах, що в свою чергу дає можливість розширити клієнтська база;

- банки мають можливість збільшити обсяги банківського бізнесу за рахунок страхування своїх ризиків;

- зменшується потреба в капітальній підтримці для покриття застрахованих ризиків;

- банк має можливість значно скоротити витрати на забезпечення постійного управління ризиками через систему внутрішнього контролю;

- укладання договору страхування покращує імідж банку, сприяє залученню клієнтів та інвестицій, оскільки знижує ризик неплатоспроможності та банкрутства.

Враховуючи всі переваги використання банками комплексного страхування своїх ризиків, необхідно розробити пропозиції щодо вдосконалення цього процесу та розробити модель впровадження комплексного страхування банківських ризиків.

Для того, щоб не тільки великі банки, що працюють на іноземних фінансових ринках або мають велику кількість філій по всій країні, а й середні та малі кредитні установи могли дозволити собі комплексне страхування, страхові компанії повинні вжити ряд цілеспрямованих заходів щодо регулювання питання страхування ризиків [37].

Правове регулювання страхування банківських ризиків сьогодні набуває все більшого значення. З досвіду інших країн видно, що державна вимога до банків хеджувати свої ризики є позитивною і позитивно впливає не лише на банківський сектор країни, а й на економіку.

Тому необхідно нормативно-правовими актами врегулювати питання страхування банківських ризиків на державному рівні та розробити єдині вимоги до страхування банківських ризиків, що підвищує відповідальність страхових компаній та зменшує кількість випадків залучення страховою компанією в демпінг.

Крім того, відносини між кредитною організацією і страховою компанією мають бути врегульовані на державному рівні, відповідність між обсягом активів банку, який обрав страхування своїх ризиків, і обсягом активів страхової компанії, обраної Банком має підлягати прямому регулюванню. Необхідно розробити комплексні групи, що характеризуються банками та страховими компаніями певного розміру з відповідним розміром активів та нормативно-правовими актами затвердити вимоги до них.

З метою мінімізації валютних ризиків банку необхідно забезпечити постійну участь органів управління в процесі організації та функціонування системи управління ризиками, а також створити чіткий розподіл компетенцій щодо управління ризиками [40]. Банки повинні застосовувати комплексний підхід до управління банківськими ризиками. Для цього банки повинні визнати необхідність управління ризиками одним із своїх основних завдань і здійснювати управління не за залишковим принципом, а паралельно з іншими основними завданнями.

Для того, щоб комплексне страхування ризиків стало привабливим для банків, необхідно також активізувати страхові компанії.

У співпраці зі страховими компаніями, що спеціалізуються на страхуванні банківських інтересів, необхідно розробити оригінальні правила страхування спеціально для банку або його клієнтів і запропонувати їх страхувальнику. Такі правила повинні відображати всі особливості страхування банківських інтересів.

Перевагою для страхової компанії є укладення договору перестрахування своїх зобов'язань з іноземною страховою компанією. Це підвищує довіру банку до страховика та забезпечує виконання ним своїх зобов'язань у разі недостатності резервних коштів для їх погашення [12].

Вирішення зазначених проблем є практично неможливим у короткостроковій перспективі і, відповідно, потребує реалізації відповідних стратегічних програм розвитку фінансового сектору економіки в цілому, особливо страхового та банківського.

3.2. Напрями вдосконалення взаємодії страхових компаній з комерційними банками в Україні

Банківська діяльність пов'язана з великою кількістю ризиків, які не захищені і з настанням яких банк може втратити не тільки дохід, але й видані кошти, отже, для сталого розвитку банківського сектору економіки необхідна побудова ефективної системи страхового захисту від ризиків.

Проблема розширення практики страхування ризиків у банківській діяльності та освоєння її нових напрямів є невирішеною і постає в сучасних умовах особливо гостро через необхідність забезпечення подальшого економічного зростання. В Україні страхування банківських ризиків є досить обмеженим, багато видів страхування, які масово використовуються в міжнародній практиці, майже не використовуються українськими банками, що пов'язано зі специфічними умовами, які склалися в Україні, тому питання дослідження системи страхування ризиків комерційних банків страховими компаніями та визначення основних напрямів її розвитку є нагальними й потребують вирішення.

Сучасні зовнішні виклики, з якими стикається економіка нашої країни, посилили розуміння того, що Україні потрібна система якісного страхового захисту ризиків, що виникають внаслідок діяльності комерційних банків. Банківський сектор є одним із найризикованіших у всьому секторі економіки. Страхування банківських ризиків є засобом забезпечення їх фінансової стабільності та має бути обов'язковою частиною захисту від невизначеної ринкової кон'юнктури та впливу непередбачуваних факторів. Міжнародний досвід показує, що страхування банківських ризиків забезпечує банкам надійну репутацію, довіру вкладників і партнерів, а отже, ефективну діяльність і фінансову стабільність в цілому [17].

В Україні страхування банківських ризиків є досить обмеженим, багато видів страхування, які поширені в міжнародній практиці, українськими банками майже не використовуються, що зумовлено специфічними умовами, що склалися. Крім того, страховий ринок України ще недостатньо розвинений у порівнянні зі страховими ринками розвинутих країн, що призводить до ненадійності роботи українських страхових компаній. Враховуючи економічні умови в Україні, використання банками комплексного страхування ризиків дозволило б суттєво стабілізувати їхню діяльність та захистити від різноманітних ризиків [5].

Слід зазначити, що страхування банківських ризиків не є приватною справою банку, оскільки кредитна організація в першу чергу ризикує не своїми коштами, а вкладами своїх клієнтів. У деяких країнах банки зобов'язані прийняти загальну банківську політику. Наприклад, комплексне банківське страхування, згідно з вимогами Федеральної корпорації страхування вкладів (FDIC), є обов'язковим для всіх банків, які працюють у Сполучених Штатах із вкладками фізичних осіб. Такий комплексний захист коштів вкладників, безумовно, сприятиме покращенню репутації банку та залученню нових вкладів та інвестицій.

Комплексне страхування професійних банківських ризиків включає [34]:

- Страхування від злочинів (Bankers Blanket Bond (BBB)/Fidelity Bond);
- Страхування від електронних та комп'ютерних злочинів (ECC);
- Страхування відповідальності фінансових установ (FIP).

Як правило, фінустанова націлена на оформлення всіх видів страхування в рамках полісу каско. Перевага комплексного підходу полягає не тільки в зниженні витрат на страхування, але й у тому, що збитки в банківському страхуванні часто складні, і не завжди легко визначити, чому банк їх зазнав.

Комплексне банківське страхування від електронних і комп'ютерних злочинів (ECC) широко визнано в усьому світі та є основою страхової програми кожного банку. Основною метою цього страхування є захист банку від

операційних ризиків, пов'язаних з економічними злочинами третіх осіб та банківських працівників.

Страховання від електронної та комп'ютерної злочинності є необхідною частиною комплексної програми розподілу ризиків Банку. Він забезпечує захист від збитків внаслідок несанкціонованого проникнення в електронні та комп'ютерні системи банку та зміни даних внаслідок впливу комп'ютерних вірусів, операцій з шахрайськими інструкціями, отриманими через канали електронного зв'язку, хакерських атак на комп'ютерні системи клієнта [6].

У багатьох країнах широко поширені поліси ВВВ (Bankers Blanket Bond), тобто поліси всеосяжного банківського страхування від злочинів, які спричиняють збитки банкам через незаконні або помилкові дії співробітників і третіх осіб, а також низку інших операційних ризиків. Bankers Blanket Bond забезпечує страховий захист від збитків у результаті операцій, здійснених банком на підставі підроблених письмових документів та інструкцій. Також відшкодуванню підлягають збитки від операцій з підробленими цінними паперами та фальшивими грошима. Страхове покриття покриває такі злочини, як пограбування банку, пограбування цінних речей з його приміщень і пограбування під час стягнення боргу [6].

Зростанню попиту банків на страховий захист ВВВ в Україні стримують такі фактори: по-перше, умови страхування. Обов'язковою вимогою для надання ВВВ-покриття є оцінка системи безпеки банку оцінювачем, міжнародною бухгалтерською фірмою або організацією, яка приймає цей ризик на перестраховання. Банк має бути відкритим для проведення таких процедур, але небажання багатьох українських банків надавати повний обсяг внутрішньої інформації для оцінки ризиків позбавляє їх можливості отримати ВВВ-покриття.

Другим важливим стримуючим фактором є висока вартість страховки. Страхова виплата для ВВВ знаходиться в межах 2,5-5% від страхової суми, яка може досягати сотень мільйонів доларів [17].

Ще одним напрямком співпраці банків і страхових компаній є хеджування фінансово-кредитних ризиків банків. Законодавством України передбачено три види страхування фінансово-кредитних ризиків:

- страхування кредитів;
- страхування відповідальності позичальника на випадок неповернення кредиту;
- страхування виданих гарантій (гарантій) та прийнятих гарантій.

Фінансовий інтерес банку як кредитора може бути захищений прямим страхуванням платоспроможності його боржника. У цій формі страхових відносин страхувальником є позичальник, який опосередковано захищає інтереси свого кредитора, безпосередньо забезпечуючи його платоспроможність. При цьому страховик забезпечує платоспроможність позичальника і тим самим дає кредитору гарантію погашення боргу перед ним. Отже, з юридичної точки зору дана страхова операція фактично є наданням страховиком зобов'язання страхової гарантії, яка є заставою для кредитора у разі неповернення боргу. На цьому тлі страхові правовідносини такого типу є в теорії та практиці страхування цінними паперами або гарантіями [4]. Цей вид страхування широко використовується в українських банках при кредитуванні фізичних осіб.

Недоліком страхування кредитних ризиків є те, що страховик не вступає у безпосередні правові відносини з банком-кредитором, а пов'язаний з ним опосередковано.

Нині для українських банків актуальним залишається покриття ризиків кредитування юридичних осіб. Ризик банку за різних видів кредитування реалізується у фінансових втратах у вигляді неповернення кредиту, неотримання очікуваного прибутку, погіршення ліквідності тощо через недобросовісність позичальника кредиту, погіршення його фінансового стану, несприятливу економічну кон'юнктуру.

Під страхуванням кредиту ми розуміємо один із видів забезпечення виконання зобов'язань, згідно з яким у разі настання певних подій (страхових

випадків), передбачених договором страхування, страхова компанія зобов'язується сплатити обумовлену договором страхування грошову суму в рахунок виконання позичальником зобов'язань за кредитним договором. В сучасних умовах обсяги кредитування в банках України збільшуються, але значною залишається також заборгованість за непогашеними кредитами. Частка проблемних кредитів залишається досить високою. До основних причин наявності проблемної заборгованості можна віднести, зокрема, низьку якість кредитного портфеля банків. За таких умов банківський сектор потребує страхування проблемної заборгованості за кредитами, що допоможе значно знизити ризики неповернення кредитів і забезпечити дохід страхових компаній.

Страхування кредитних ризиків дозволяє банку позбутися безнадійної заборгованості та зменшити розмір резерву під проблемні кредити відповідно до вимог НБУ. Банк страхує свій кредитний портфель (або його частку), що у разі настання страхового випадку дає йому можливість отримати страхову виплату від страхової компанії та списати проблемну заборгованість зі свого балансу [13].

На нашу думку, проблемою для банків у контексті страхування кредитних ризиків є складність процедури оформлення договору страхування, оскільки окрім звичайної банківської діяльності їм доводиться проводити досить складну аналітичну роботу з укладання страхування. тарифів та надання страховику документів для відкриття регресної вимоги до Боржника. Крім того, страхування як засіб забезпечення кредитів вимагає участі третьої особи в правовідносинах, що виникають з кредитного договору, що створює труднощі для банку в пошуку необхідної страхової компанії та перевірці вартості кредитів через серйозне підвищення в їх ціні необхідність сплати страхових платежів.

У загальному вигляді основні принципи страхування банківського кредитного ризику можна представити таким чином.

1. У разі настання страхового випадку збитки несуть як страховик, так і банк. Страховик покриває лише частину, можливо, навіть велику частину

фінансових збитків банку. Інакше кредитний комітет і експертний апарат банку стануть непотрібними.

2. На страхування беруться не окремі кредити, а весь кредитний портфель або портфель однорідних кредитів, інакше до страховика приходять лише сумнівні позичальники, в яких банк не впевнений.

3. Страхуванню підлягають лише прямі збитки банку, проценти, неотриманий прибуток і непередбачені витрати страхуванням не покриваються.

При цьому страховий випадок визнається таким, якщо він зумовлений об'єктивними, випадковими причинами (стихійне лихо, втрата вантажу тощо), особистими факторами (хвороба, інвалідність або смерть ключових фігур проекту), а іноді й суб'єктивні помилки (особливо помилки дизайнера).

Залежно від призначення кредиту банки пропонують різні послуги страхування. Так, іпотечне кредитування може забезпечити страхування нерухомості за класичними ризиками страхування майна, страхування життя та здоров'я позичальника, страхування ризику втрати майна.

Можливими видаються страхування овердрафту за дебетовими картками компанії, страхування фінансових ризиків інвестора (позичальника) при здійсненні спільних інвестицій у будівництво та страхування власності на об'єкт нерухомості. Можуть використовуватися класичні супровідні страхові поліси, такі як страхування предмета застави (будівлі, товари, обладнання, майно, цінності тощо). У сучасних умовах страхування ризиків при наданні банківських послуг кредитного характеру, наприклад, при розрахунках за векселями, факторинговими кредитами та інкасо, розвинене недостатньо [43].

Отже, на основі зарубіжного досвіду та розширенню різноманітних банківських операцій (експортні кредити, факторинг, лізинг) зовнішнє страхування є ефективним методом страхування кредитного ризику комерційних банків.

В сучасних умовах розвитку економіки важливою є ефективна взаємодія банківського та страхового секторів економіки, адаптація та впровадження позитивного досвіду зарубіжних країн, які за активної участі змогли

забезпечити високі темпи економічного зростання. Банківський сектор у цьому процесі є дуже своєчасними. Страхування банківських ризиків є засобом забезпечення їх фінансової стабільності та має бути обов'язковою частиною захисту від невизначеної ринкової кон'юнктури та впливу непередбачуваних факторів. Міжнародний досвід показує, що страхування банківських ризиків забезпечує банкам надійну репутацію, довіру вкладників і партнерів, а отже ефективну діяльність, прибутковість і фінансову стабільність.

Для узагальненої демонстрації форм і методів взаємодії банківської та страхової діяльності в табл. 3.1. Для кожної фінансової установи підготовлено вичерпний перелік ключових переваг взаємодії.

Таблиця 3.1

Аналіз переваг взаємодії банків та страхових компаній України

Переваги (додаткові можливості) взаємодії для	
банків	страхових компаній
Збільшення обсягів обслуговування в результаті поєднання банківських і страхових продуктів (в одному місці); надання поряд із класичними видами нетрадиційних банківських послуг	Розширення клієнтської бази, в результаті отримання інформації про фінансовий та соціальний стан споживачів та доступ до різних соціальних груп – клієнтів банку
Отримання конкурентних переваг за рахунок консолідації фінансових ресурсів, створення взаємних фондів та використання спільних інформаційно-збутових каналів	Скорочення витрат на організацію з надання певних страхових послуг і на утримання агентської мережі, зниження собівартості трансакцій між партнерами
Створення джерел для отримання додаткового прибутку від комісійного, посередницького та консалтингового обслуговування страхових компаній та їх клієнтів, утримання клієнтів та диверсифікація власної діяльності в цілому	Збільшення обсягів продажів в результаті звернення до обов'язкового страхування при наданні банками кредитів та інших видів банківських послуг, розширення асортименту послуг
Досягнення синергетичного ефекту в результаті корпоративного об'єднання фінансових установ різних сегментів ринку (створення холдингів, конгломератів), подолання законодавчих обмежень щодо доступу банків на ринок страхових послуг	Забезпечення конкурентних переваг шляхом використання для доступу до клієнтів, які знаходяться на територіях де відсутні пункти продажу страховика мережі банківських територіально-відокремлених підрозділів (філій, відділень)

Джерело: складено на основі [34]

Крім зазначених в табл. 3.1, також можна назвати ряд чинників, що слугують аргументами при прийнятті рішень про інтегровану діяльність двох установ різних сегментів фінансового ринку: ріст рівня капіталізації бізнесу,

Виділивши переваги взаємодії, у табл. 3.2. проаналізуємо переваги, недоліки, загрози й ризики з позиції банківських установ та страхових організацій при їх взаємодії.

Аналіз переваг і недоліків взаємодії банків і страхових компаній

3 позиції банків	
Переваги	Недоліки
Збільшення обсягів обслуговування. Отримання конкурентних переваг за рахунок консолідації фінансових ресурсів. Отримання конкурентних переваг за рахунок консолідації фінансових ресурсів Гарантійне повернення кредиту у випадку знищення заставного майна. Отримання нової депозитної бази. Збільшення асортименту пропонованих послуг. Висока рентабельність інвестицій.	Додаткове навантаження на клієнта. Короткострокове збільшення витрат. Збільшення кількості довгострокових витрат. Інвестиції мають переважно довгостроковий характер та обмежену ліквідність.
Потенційні вигоди	Загрози
Максимізація задоволення клієнта. Формування образу банку як частини фінансової групи. Оптимізація кредитних ризиків банку.	Зв'язок ефективності банківського інституту із успішністю страхової компанії. Відсутність розуміння нового типу послуг у працівників банку. Ринкові та інвестиційні ризики.
3 позиції страхових компаній	
Переваги	Недоліки
Розширення клієнтської бази для дистрибуції для своїх фінансових продуктів. Скорочення витрат на організацію з надання певних страхових послуг і на утримання агентської мережі. Залучення фінансово-потужного партнера. Збільшення різноманіття пропонованих фінансових послуг. Забезпечення конкурентних переваг шляхом використання для доступу до клієнтів, які знаходяться на територіях де відсутні пункти продажу страховика.	Короткочасне зростання видатків. Необхідність розміщення значних коштів на депозиті партнера. Відсутність диверсифікації джерел збуту. Залежність від ситуації на кредитному ринку.
Потенційні вигоди	Загрози
Отримання лояльного клієнта. Фінансова допомога. Можливість отримання значної частки ринку. Можливість доступу до баз даних.	Тиск банківської установи. Повна залежність від видачі кредитів. Обмеження для інвестицій страховика.

Джерело: [34].

Проаналізувавши переваги та недоліки, можливі переваги та ризики взаємодії таких фінансових установ, як страхова компанія та банківська установа, було встановлено, що співпраця між банківською та страховою

компаніями є надзвичайно вигідною для обох учасників, враховуючи значні витрати на процес інтеграції. Оскільки на сучасному етапі розвитку українська банківська система та економіка в цілому влаштовані таким чином, що банківська установа отримує значну частку фінансового прибутку від розміщення фінансових резервів страхової компанії. При цьому вигода для страховика нематеріальна – зростання частки ринку, що в довгостроковій перспективі має зрівняти значимість обох учасників.

На нашу думку, для того, щоб страхування кредитних ризиків комерційних банків страховими компаніями набуло широкого застосування на практиці, необхідно [38]:

- посилення мотивації банків і страхових компаній до плідної співпраці у сфері страхування банківських ризиків;
- зміцнення фінансового становища та статусу страхових компаній, збільшення їх капіталу;
- завоювання довіри громадян та бізнесу до страхових компаній;
- підвищення прозорості та відкритості страхового ринку;
- визначення належного рівня страхових тарифів для страхування кредитних ризиків;
- підвищення якості страхових та банківських послуг;
- створення ефективної системи оцінки фінансового стану позичальника;
- розробка нових методів і форм страхування банківських продуктів.

Важливо, щоб страхові компанії укладали з клієнтом договір лише на можливий страховий випадок (наприклад, ДТП транспортного засобу з вантажем, придбаним у кредит), а не брали на себе виробничий ризик банку, наприклад, неправильне визначення платоспроможності позичальника.

Сприяння розвитку страхування кредитів у банківській справі може покращити перспективи збільшення обсягів кредитування реального сектору економіки. Враховуючи економічні умови в Україні, використання банками

комплексного страхування ризиків дозволило б суттєво стабілізувати їхню діяльність та захистити від широкого спектру ризиків.

ВИСНОВКИ

У вітчизняній та зарубіжній літературі банківські ризики класифікують за різними ознаками. Ієрархія ризиків за ступенем їх важливості в той чи інший поточний момент формується в залежності від ситуації, що склалася в державі в даний момент під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів.

Проаналізовано сучасні методи управління банківськими ризиками. При виборі методу зниження ризику комерційні банки використовують два підходи. Перший підхід є обов'язковим і базується на дотриманні нормативних вимог регуляторів. Другий підхід базується на розробці та використанні власної системи методів управління ризиками в конкретному банку.

Досліджено страхування як метод зниження банківських ризиків. Страхування виявилось ефективним засобом захисту банку від численних втрат, які не можуть забезпечити інші методи зниження ризику. На відміну від інших методів зниження банківських ризиків, страхування дозволяє отримати реальне відшкодування збитків та інших проблем у разі реалізації ризику.=

Тому страхування як метод управління банківськими ризиками набуває все більшої популярності. Завдяки взаємодії зі страховою компанією банківські ризики диверсифікуються та мінімізуються.

Крім загальноприйнятих методів зниження банківських ризиків, страхування набуває все більшого значення, оскільки воно є ефективним способом захисту банку від численних втрат, які не можуть забезпечити інші методи зниження ризиків. На відміну від інших методів зниження банківських ризиків, страхування дозволяє отримати реальну компенсацію за збитки, збитки та інші проблеми при виникненні ризику.

Важливо зазначити, що банківське страхування слід розглядати не як продаж додаткової чи обов'язкової послуги до кредитних продуктів, а як повноцінний канал продажу страхових продуктів, якими в майбутньому виступатимуть банківські установи. Такі процеси вимагають розвитку платоспроможного, прозорого та орієнтованого на клієнта внутрішнього ринку

банківського страхування, здатного задовольнити вимоги та потреби суспільства та протистояти значним ризикам сьогодення.

Отже, якщо проаналізувати динаміку ринку страхових послуг загалом та страхування банківських ризиків зокрема, то можна відзначити негативну динаміку його розвитку. Вважаємо, що недостатній розвиток страхування кредитних ризиків в Україні зумовлений: 1) тривалим періодом становлення ринкової економіки та значним зменшенням кількості страхових компаній; 2) неспроможність вітчизняних страховиків прийняти кредитні ризики та відшкодувати їх; 3) нерозвиненість банківського страхування як перспективного напрямку співпраці банків і страховиків.

Аналізуючи діяльність ПрАТ «АСК Скарбниця», можна зробити висновок, що вказані показники рентабельності враховуються двояко: з одного боку, ці показники використовуються для оцінки фінансових результатів страхової компанії, з іншого боку, це показники, які характеризують один із аспектів фінансового стану страховика. Так, видно, що рентабельність страхової діяльності невисока, але тенденція до зростання позитивна. Тільки в 2021 році показники рентабельності були від'ємними, оскільки страхова компанія отримала чистий збиток, але в 2022 році ситуація змінилася на позитивну.

Отже, провівши загальний аналіз діяльності ПрАТ «АСК Скарбниця» за 2020-2022 роки, можна зробити висновок, що дана страхова компанія за обсягом активів, доходів є не великою, але яка розвивається, розширює асортимент своїх страхових послуг і залучає нових страхувальників.

Отже, можна зробити висновок, що страховим компаніям, особливо ПрАТ «АСК Скарбниця» треба посилювати співпрацю з банківськими установами, оскільки це дасть можливість залучати більшу кількість клієнтів для розвитку страхового ринку.

У співпраці зі страховими компаніями, що спеціалізуються на страхуванні банківських інтересів, необхідно розробити оригінальні правила страхування спеціально для банку або його клієнтів і запропонувати їх

страхувальнику. Такі правила повинні відображати всі особливості страхування банківських інтересів.

Перевагою для страхової компанії є укладення договору перестраховування своїх зобов'язань з іноземною страховою компанією. Це підвищує довіру банку до страховика та забезпечує виконання ним своїх зобов'язань у разі недостатності резервних коштів для їх погашення.

Вирішення зазначених проблем є практично неможливим у короткостроковій перспективі і, відповідно, потребує реалізації відповідних стратегічних програм розвитку фінансового сектору економіки в цілому, особливо страхового та банківського.

Важливо, щоб страхові компанії укладали з клієнтом договір лише на можливий страховий випадок (наприклад, ДТП транспортного засобу з вантажем, придбаним у кредит), а не брали на себе виробничий ризик банку, наприклад, неправильне визначення платоспроможності позичальника.

Сприяння розвитку страхування кредитів у банківській справі може покращити перспективи збільшення обсягів кредитування реального сектору економіки. Враховуючи економічні умови в Україні, використання банками комплексного страхування ризиків дозволило б суттєво стабілізувати їхню діяльність та захистити від широкого спектру ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа. К. : Знання, 2005. 351 с.
2. Бондаренко Л. А. Ризик-менеджмент кредитної діяльності комерційного банку. Автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Київ: КНЕУ, 2007. 23 с.
3. Борисюк О.В. Тенденції банкострахування в умовах нестабільності розвитку фінансового ринку України. *Молодий вчений*. 2019. № 1 (65) С. 428-432
4. Бурий К.П. Класифікація фінансових ризиків банківських установ. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2010. Вип. 154. Ч. 3. С. 49–56.
5. Вовк В. Я., Дмитрик Ю. В. Забезпечення фінансової стійкості банківської системи в умовах кризи. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2011. № 2. С. 43.
6. Волков Д. П. Аналіз банківських ризиків: основні підходи до визначення. *Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси*. 2013. Вип. 10(3). С. 131-139.
7. Волкова В. В., Волкова Н. І. Розвиток системи страхування кредитних ризиків банків. *Економіка та організація управління*. 2023 №2 (50). С. 86-95.
8. Говорушко Т.А. Страхові послуги: навч. посіб. [2-е вид., переробл. та доп.]. К.: ЦУЛ, 2008. 344 с.
9. Дзюблюк, О.В., Михайлюк Р.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія. Тернопіль, 2009. 257 с.
10. Єпіфанов А. О., Васильєва Т.А., Козьменко С. М., та ін. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах, за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О.

Спіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 299 с.

11. Єрмошенко А.М. Bancassurance як форма взаємодії страхових компаній і банківських установ. *Збірник наукових праць: Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. Суми: УАБС НБУ, 2007. Т.20. С. 265-269.

12. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. в редакції від 01.01.2017 р. № 1792-VIII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.

13. Землячова О. А. Оцінка фінансового стану страховика та шляхи його поліпшення. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2014. № 2. С. 54–66.

14. Зубова В.В. Основні підходи до визначення та класифікації банківських ризиків. *Ефективна економіка*. 2016. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5047>.

15. Клапків М.С. Страхування фінансових ризиків: монографія. Львів: Економічна думка, Карт-бланш, 2002. 545 с.

16. Козьменко О.В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 352 с.

17. Козьменко С.М., Багмет К.В. Теоретичне підґрунтя банківсько-страхової інтеграції. *Вісник НБУ*. 2012. № 2. С. 22–27.

18. Кострач Л. М., Рудь Л. О. Тенденції розвитку страхових компаній в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2015. №2. С. 135–153.

19. Кочетигова Т.В., Алейнік А.Ю. Сутність та класифікація банківського ризику. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. №16. С.715-718.

20. Кришталь Г. О. Управління фінансовими ризиками комерційних банків. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2015. № 1. С. 179–184.

21. Кучеренко В. В. *Форми інтеграції банківського і страхового капіталу в Україні: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит».* Переяслав-Хмельницький, 2017. 262 с.
22. Кучеренко В. *Форми інтеграції банківського та страхового капіталів.* *Вісник КНТЕУ.* 2010. № 3. С. 57–66.
23. Луців Б., Притула О. *Вансассуранс - як форма ефективної співпраці банків і страхових компаній.* *Світ фінансів.* 2008. № 2 (15). С. 119- 123.
24. Макаренко Ю. П., Бобиль В. В. *Управління фінансовими ризиками банків: монографія, за ред. д-ра екон. наук, проф. Ю. П. Макаренко.* Дніпропетровськ: Герда , 2014. 266 с.
25. Макаренко Ю. П., Покотило К. В. *Теоретичні аспекти взаємодії банків та страхових компаній.* *Економіка та держава.* 2014. № 9. С. 67-70.
26. Олексин А.Г. *Особливості та проблеми співпраці страхових компаній та комерційних банків.* URL: <http://www.m.nauka.com.ua/op=1&j=efektyvnaekonomika&s=%3C/p%3E%3Cp%20id=&z=3882>
27. *Офіційний сайт Національного банку України.* URL: <https://bank.gov.ua/>
28. *Офіційний сайт ПрАТ «АСК Скарбниця».* URL: <https://skarbnysia.ua/>
29. Павленко О.П., Дуброва Н.П. *Страхування банківських ризиків як складова фінансового забезпечення в умовах інтеграції.* URL:http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_09/257.pdf
30. Парасій-Вергуненко І.М. *Аналіз банківської діяльності.* Київ. 2003. 347 с
31. Пікус Р.В., Олійник Г.І. *Технологія збуту страхових продуктів через мережі банків в Україні.* *Економіка та держава.* 2012. №6. С. 57– 60.
32. Пірог В. В. *Вплив ризиків на фінансову стійкість комерційного банку.* *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки.* 2014. № 2. С. 173-178.

33. Прасолова С. Проблеми оцінки та управління процентним ризиком комерційних банків: актуальні аспекти. *Вісник НБУ*. 2007. № 9. С.36-39.
34. Примостка Л. О. Управління банківськими ризиками. За ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. Київ. 2011. 600 с.
35. Примостка Л.О., Чуб П.М., Карчева Г. Т. Управління банківськими ризиками: навч. посіб., за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. К.: КНЕУ, 2007. 600 с.
36. Прут М. О. Форми співпраці банків та страхових компаній у рамках концепції BANCASSURANCE. *Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць*. 2011. Випуск 20. С. 241-245.
37. Рисін М.В. Зарубіжний досвід розвитку співпраці банків і страхових компаній. URL:[http://ird.gov.ua/sep/sep20131\(99\)/sep20131\(99\)_253_RysinMV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20131(99)/sep20131(99)_253_RysinMV.pdf)
38. Сова О. Ю. Проблеми та перспективи розвитку страхового бізнесу в Україні. *Наука й економіка: журнал*. 2015. № 1 (37). С. 42-49.
39. Ткаченко Н. В. Моделі взаємодії банків і страхових компаній. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2015. Вип. 2(46). С. 326-334.
40. Тринчук В.В., Кучеренко В.В. Зарубіжний досвід розвитку банкострахування. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 4. С. 166–170.
41. Фастовець М. Проблемні аспекти ризиковості кредитування малого бізнесу в Україні. *Вісник НБУ*. 2007. № 2. С.38-45.
42. Фурман В.М. Комплексне банківське страхування. *Фінанси, облік і аудит*. 2013. Вип. 1. С. 188-200.
43. Христенко О. В., Федій О. В. Теоретичні основи системи управління ризиками в діяльності банку. *Фінансовий простір*. 2018. № 2. С. 161-169.
44. Шевченко В. Визначення стратегічних напрямів подальшого розвитку міжнародного страхового ринку в умовах глобалізації. *Економіка*. 2014. № 10. — С. 230-236.

45. Шлапак Н. С. Проблеми розвитку страхового бізнесу у сучасних умовах. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності* :збірник наукових праць. 2017. Вип. 15. С. 268-272.

ДОДАТКИ